

De Visserij: van industrieel lint tot groen stadseiland

Een wandelgids

Inhoudsopgave

2	Pre-industriële periode
6	Van een industriële omgeving (eind 18e eeuw - 1940) tot een aantrekkelijke woonbuurt
22	Wandeling
76	Bouwbedrijf Serck uitgelicht

Bibliografie

Woord vooraf

In de voorbije coronaperiode was op een bepaald moment alleen wandelen in de buurt van je woning toegestaan. Vele keren wandelde ik toen via de Achtervisserij tot aan de Keizerpoort en via de Visserij terug, of omgekeerd. Vooral het contrast tussen de industriële restanten aan de Achtervisserij en de fraaie woningen aan de Visserij was zo verrassend, dat ik besloot het Visserij-eiland grondiger te bestuderen.

Ik baseerde mij op de eind jaren 70 verzamelde gegevens in deel 4 nb van *Bouwen door de eeuwen heen in Vlaanderen. Stad Gent*. Ondertussen is er vanzelfsprekend heel wat veranderd, zodat nader onderzoek en het doornemen van recente literatuur aangewezen was.

Kort daarna kreeg ik steun van Philip, zelf bewoner van de Visserij, die al wandelingen had georganiseerd in zijn buurt. Ook veel individuele burens hebben ons met raad en daad bijgestaan en aangemoedigd. Alle bewoners van de Visserij die foto's, documenten en inlichtingen hebben bezorgd, verdienen een pluim. Hun interesse en gastvrijheid waren hartverwarmend en een aanmoediging om de tekst af te werken.

Die eerste versie is door een kleine redactie herwerkt tot een wandelboekje. Van in het begin heeft het bestuur van de vzw Buren van de Abdij de redactieploeg gesteund om dat plan tot een goed einde te brengen. Die steun, ook financieel, kreeg de ploeg volop van het nieuwe bestuur, dat in april 2022 werd gekozen. Het bestuderen en bekendmaken van de abdij(ruïne) en haar verleden is een van de doelstellingen van de buurtvereniging. Dank dus ook aan beide besturen.

Deze publicatie stimuleert hopelijk een grondiger verkenning van het Visserij-eiland en zijn boeiende verleden en heden. Geniet ervan, lezers en wandelaars.

Marc Hanson

1. Pre-industriële periode

De Visserij in de tijd van de abdij vanaf 1325

Vooraleer we bekijken wat er aan de (Achter)Visserij nog rest van ruim twee eeuwen industriële activiteit, gaan we in op haar relatie met de Sint-Baafsabdij waar de Buren van de Abdij vzw zich voor inzetten. Rond de Sint-Baafsabdij ontwikkelde zich het Sint-Baafsdorp met zijn eigen kerk en parochie, de Heilige Kerst die onder het patronaat van de abdij viel. De naam Visserij verwijst wellicht naar een grote visvijver, die eigendom was van deze parochie. De arme Baafse keuterboeren mochten er water halen en wissen snijden om er bijvoorbeeld manden en stoelen van te vlechten. Zij mochten er echter niet vissen, want net als het jachtrecht behoorde het visrecht aan de heer, de abt dus. Op overtredingen stond een hoge geldboete. De 'Visscherye' was zeker al vanaf de 14e eeuw het dunbevolkte zuidwestelijke deel van het Sint-Baafsdorp. Op dit gedeelte stonden enkele huisjes en het werd omsloten door de stadsomwalling (circa 1325) en de Nederschelde. Ten noorden van een slingerende zandweg door het Visserijgehucht, stonden de houten huizen van eenvoudige, arme pachters, die vooral leefden van kleinschalige en zelfvoorzienende landbouw. Ten zuiden van die weg stond een tiental grote, stenen woningen van rijke bewoners. Of waren het buitenhuizen van rijke notabelen uit de binnenstad, die langs het water rust, groen en frisse lucht opzochten?

Zware vermindering vanaf 1578

Door de bouw van een dwangburcht, het Nieuw Kasteel, in opdracht van Karel V tussen 1540 en 1545 werd de zuidelijke dorpswijk minder getroffen dan de noordelijke. Maar na de afbraak van de 14e-eeuwse vesten en de Dendermondse poort lag de wijk er minder beschermd bij dan vroeger. De smalle, parallelle straten van de Visserij, die voor 1540 uitgaven op de hoofdweg langs de abdij, werden door de sloopwerken afgeknipt en eindigden voortaan bij de nieuwe weg langs de zuidelijke Kasteelgracht. Daarbij sneuvelden het somptueuze Proosdijhof (Hof van Sint-Baafs) en

Kaart van
Jacob Roelofs
van Deventer
uit 1559 (detail)
1. Nieuw Kasteel
2. Visscherye
3. Nederschelde
Koninklijke Bibliotheek
Madrid

Fragment van een panoramisch zicht op Gent uit 1534
met zicht op het Sint-Baafsdorp.

STAM, Gent

1. Visscherye	5. Dendermondse poort
2. Abdijkerk	6. Nederschelde
3. H. Kerstkerk	7. Stadsomwalling
4. Proosdijhof (Hof van Sint-Baafs)	8. Samenvloeiing van Schelde en Leie

enkele tientallen huizen. De dorpelingen ondervonden heel wat ongemakken bij het verdwijnen van hun parochiekerk en van het Hof, want daar konden ze terecht voor hun administratieve en juridische zaken.

Om de stad beter te kunnen verdedigen, integreerde het nieuwe calvinistische bewind in Gent (1577-1584) de oostelijke wal en twee bastions van het Nieuw Kasteel in de nieuwe vesten (zie kaart van Tindal blz. 5). De twee bastions aan stadszijde waren al eerder door hen gesloopt. Alles wat daarna binnen het schootveld van ongeveer 600 meter lag, werd zonder pardon afgebroken. Nu bleef er alleen nog een kleine woonkern over.

Evolutie Visserij

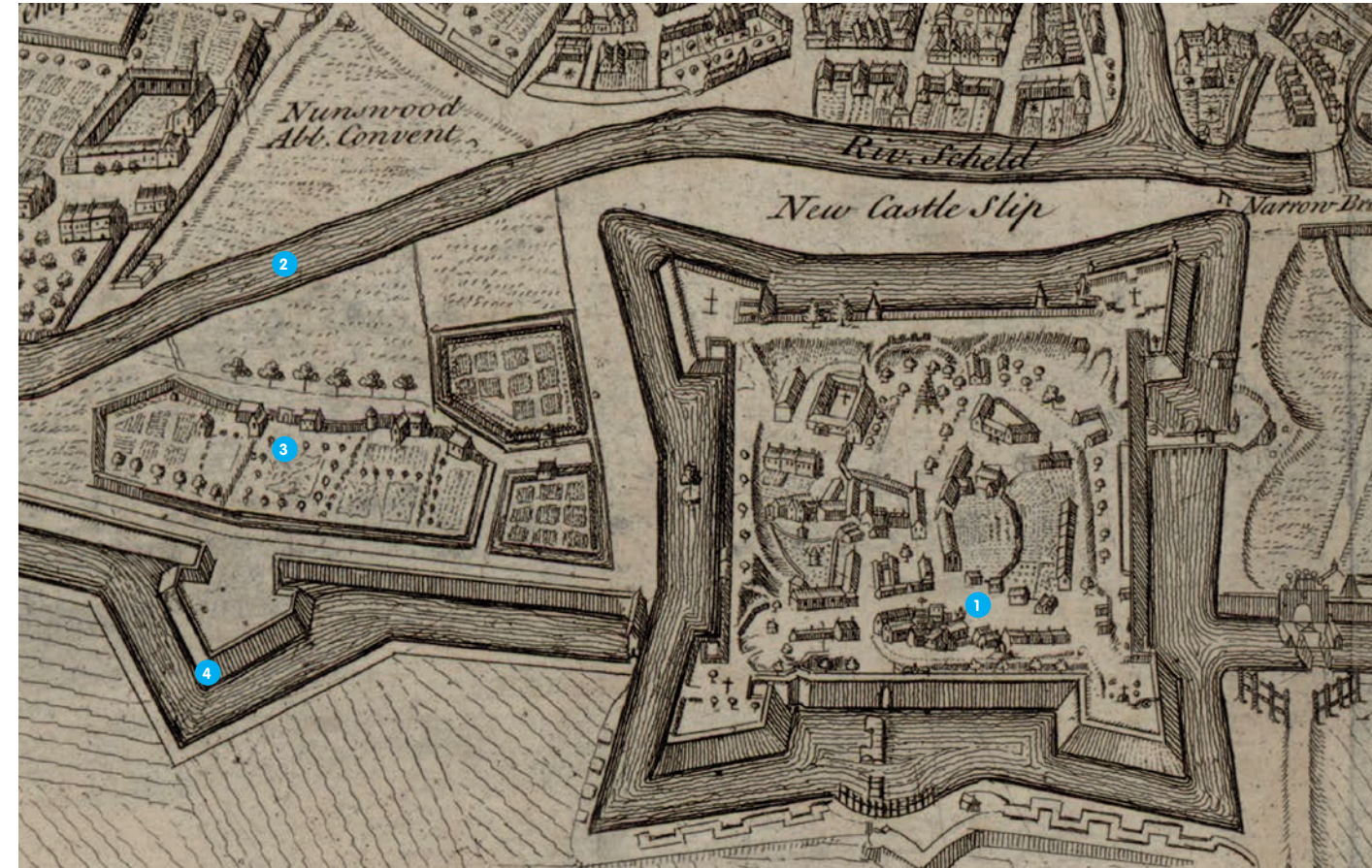
Na de heropbouw van het Kasteel (na 1584 Spaans Kasteel genoemd) zat de geamputeerde Visserij geklemd tussen het Spaans Kasteel, de Nederschelde en de stadsvesten. Die vesten had het katholieke bewind behouden op het tracé van de calvinisten. De weinige Visserijbewoners zaten er geïsoleerd, zodat de buurt ontvolkte en een volledig landelijk karakter kreeg. De schaarse bebouwing werd in de 17e eeuw helemaal vervangen door met bomen afgesloten moestuinen, en hier en daar een bescheiden (tuin)huis (zie kaart van Goethals). Tot het graven van het Visserijkanaal in 1751 bleef het een doods gebied.

Kaart van
Goethals uit 1796
(detail)

1. Nieuw Kasteel
2. Visscherye
3. Nederschelde
4. Stadsvesten

STAM, Gent

Kaart van Tindal 1708 (detail)

1. Nieuw Kasteel
2. Nederschelde
3. Kleine woonkern
4. Stadsvesten

Nationale Bibliotheek Frankrijk

2. Van een industriële omgeving (eind 18e eeuw - 1940) tot een aantrekkelijke woonbuurt

Er zijn weinig inwoners in Gent die kunnen zeggen dat ze voor- én achteraan aan een waterloop wonen. De meeste bewoners van de Visserij/Achtervisserij kunnen dat wel. Dat 'privilege' geeft rust, privacy, groen en contact met de natuur, wat gewaardeerd wordt in een druk stadscentrum. Vooraleer de Visserij deze aangename woonbuurt werd, was ze vooral een industriezone met schaarse bewoning. In dit deel bekijken we hoe de Visserij stilaan evolueerde van een bedrijvige, lawaaijige en soms stinkende straat naar een rustige, residentiële omgeving.

Dijkweg, verlengde van het Visserij-eiland, die werd afgebroken in 1908.

Het Visserijkanaal wordt gegraven

In 1751-1752 graaft men, met voldoende diepgang voor de scheepvaart, het Visserijkanaal parallel met de Nederschelde, die een jaar eerder was rechtgetrokken. Zo ontstond het langgerekte Visserij-eiland tussen een oude en een nieuwe waterloop. Het strekt zich uit van de Vlaamse kaai tot aan het Julius De Vigneplein. Lange tijd liep het eiland nog een stuk verder noordwaarts vanaf het huidige terras met zitbanken aan de Portus Ganda tot aan de gewezen stenen Pasbrug in de buurt van de huidige Sint-Jorisbrug (de Kemelbrug). Een stevige middenberm met aan beide kanten een bomenrij scheidde Leie en Schelde toen van elkaar. Pas in het begin van de 20e eeuw werd die dijkweg weggegraven en ontstond de brede rivierarm tussen de huidige Sint-Jorisbrug en de Van Eyckbrug, zoals we die vandaag nog kennen.

De Visserij was een van de drie coupures die in die periode in Gent werden gegraven om de Vlaamse handel te doen herleven. De andere twee waren de Franse vaart en de Coupure.

Tussen de Visserij en de Brusselsepoort of Keizerspoort lag lange tijd alleen een veer. In 1820 bouwde de overheid een houten brug die de naam Koning Willembrug kreeg naar de toenmalige koning Willem I. Om te mogen oversteken moest men een oortje, een koperen geldstukje, betalen. Na herhaaldelijk protest van veelgebruikers, zoals arbeiders en ambachtslieden die aan de andere kant werkten, kocht de stad de brug in 1834 en werd het tolgeld afgeschaft.

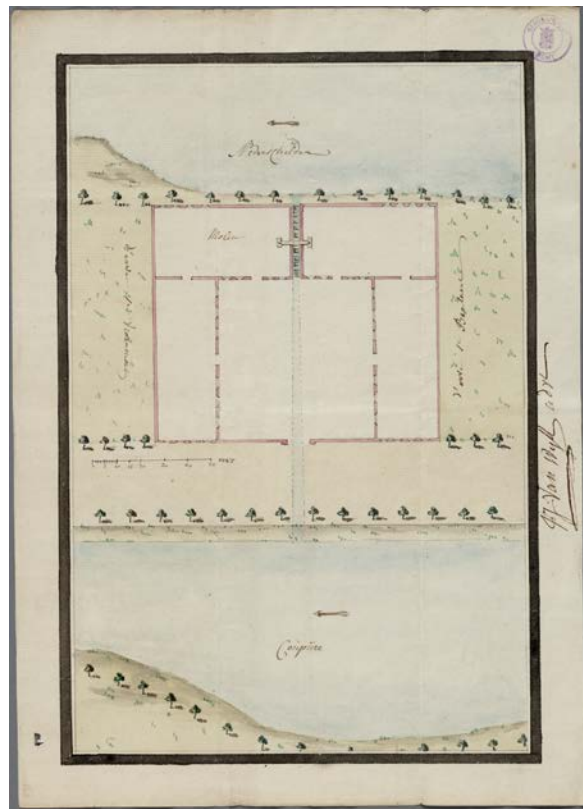

Kaart Saurel uit 1841 (detail) 1. Dijkweg 2. Koning Willembrug 3. Pasbrug 4. De Leie = Visserijkanaal 5. Nederschelde
U GENT

Opstartende nijverheden hebben energie nodig: watermolens

De industriële activiteit begon aan de uiterste zuidzijde (dus aan de kant van de Keizerspoort) van het Visserij-eiland, dat ongeschikt was voor land- en tuinbouw, met een initiatief van de veelzijdige Bernard

Plattegrond uit
1786 van een
watermolen tussen
het Visserijkanaal
(Coupure) en de
Nederschelde.
Collectie Archief Gent
SAG_OA_535_333_03.

beweging. In de jaren 1890 konden, op basis van de toen nog zichtbare uitmondingen van deze ondergrondse kanaaltjes in het Visserijkanaal, drie van de oorspronkelijke watermolens gelokaliseerd worden. Die van Bernard Coppens aan de noordzijde (zie blz. 27), één ter hoogte van nr. 78, en de derde ter hoogte van de woning op nr. 99.

Coppens (1756-1801). In 1786 kreeg deze arts, gewezen schepen van Gedele en van de Keure, en de eerste directeur van de Gentse Plantentuin, als eerste de toelating om een loodwitfabriek op te starten met een watermolen als energiebron. Het duurde niet lang of het stadsbestuur ontving vergelijkbare aanvragen. In de periode 1786-1789 werden nog vier aanvragen ingewilligd, zij het soms moeizaam en onder allerlei voorwaarden. Voor 1800 waren er al minstens zes door watermolens aangedreven bedrijven in werking, waarvan de helft voor papierfabricage.

Om energie op te wekken maakten de watermolens gebruik van het verschil in waterpeil tussen het nieuw gegraven Visserijkanaal dat vooral voor scheepvaart diende, en de Nederschelde, die eerder voor de afwatering werd gebruikt. Men groef daarvoor een ondergronds kanaaltje met verval tussen de twee waterwegen. Aangezien de Schelde een getijdenrivier is, werd gebruik gemaakt van het hoogtij om zoveel mogelijk water binnen te laten in het Visserijkanaal. Schotten verhinderden dat het water vroegtijdig terugvloeiende. Het water stroomde dan van het Visserijkanaal door de geul naar de Nederschelde en zette zo een waterrad in

Joannes Jacobus Van Wijck, advocaat bij de Raad van Vlaanderen en raadpensionaris van het burggraafschap Gent, diende in opdracht van zijn broer Louis in augustus 1786 een aanvraag in voor de bouw van een watermolen voor een papierfabriek op nr. 99. Hij vraagt de toelating om op de Visserij “te trekken een watergeleed ofte rirole door ’t voornoemde land omme door den val van ’t water door de voorseyde rirole van de coupure tot in de Schelde de noodige actie aan den gemelden watermolen te kunnne besorgen.” *

Stadsarchitect Louis ’t Kindt bemiddelde voor deze aanvraag. In 1788 werd ze goedgekeurd, maar hij en zijn nakomelingen of toekomstige eigenaars moesten aan de stad cijns betalen voor de aanleg van een ‘riool’ en een sluis onder de openbare weg. Een strenge boete werd opgelegd, als de molen zou draaien buiten de periodes waarvoor hij een vergunning had. Binnen het uur nadat het stadsbestuur hiertoe bevel had gegeven, moest de sluisdeur gesloten worden op straf van een boete van duizend gulden. De aanvrager kon zich niet beroepen op een schadevergoeding bij inactiviteit van zijn molen om welke reden dan ook.

Windmolens en stoommachines

Al gauw werden er naast de watermolens ook windmolens gebouwd omdat ze afzonderlijk niet permanent konden functioneren. Een voorbeeld van dergelijke combinatiemolen zien we op een kadasterkaart uit de periode rond 1830. Het is opmerkelijk dat het Visserijkanaal op deze kaart ‘Leije’ werd genoemd.

Het kanaal verzekerde een vlotte aanvoer van graan, kolen, bouwmaterialen en andere bulkgoederen alsook een vlotte afvoer van afgewerkte producten. Andere nijverheidstakken volgden: houtzagerij en vermalen van schors, olieslagerij, tabaksnijverheid, bouwbedrijf, schrijnwerkerij en dergelijke. Het stadsplan Saurel uit 1841 vermeldt nog vier gecombineerde water- en windmolens. De stad stelde een bijzonder reglement op in verband met de wateraanvoer voor de molens, het publiek gebruik van de trekwegen langs beide oevers, de verschuldigde taksen, de hoge boetes bij vastgestelde overtredingen enzovoort.

Vanaf de 19e eeuw begonnen stoommachines de vorige energiebronnen te beconcurreren.

* Deel 1, blz. 215 Mathias-Joseph Wolters (1842),
Recueil de lois, arrêtés, règlements, etc., concernant l'administration des eaux et poldres de la Flandre Orientale.

Primitief kadaster van Stad Gent uit de periode 1830-1833 met de inplanting van een water- en windmolen. Rijksarchief

Het spreekt voor zich dat het bouwen van die bedrijven en opslagruimtes en de statige huizen van hun eigenaren en van arbeiderswoningen, voor bouwondernemingen heel wat werk opleverde. Al die bedrijven profiteerden van een veel grotere afzetmarkt na de annexatie van onze gewesten bij Frankrijk in 1795 en nog een keer tijdens de periode 1815-1830 door het ontstaan van het Verenigd Koninkrijk onder koning Willem I.

Lawaai gaf het Visserijkanaal de naam Rommelwater

Het vallende water op de schoepraderen van de watermolens maakte een donderend, rommelend geluid, zodat het Visserijkanaal al gauw de naam Rommelwater kreeg. Deze naam vinden we nu nog terug in het Rommelwaterpark gelegen in de Machariuswijk.

Cholera teistert de Visserij

In 1832 werd ook de Visserijbuurt getroffen door een cholera-epidemie. Cholera, waarvan de bacterie zich vooral via besmet drinkwater verspreidde, teisterde het 19e-eeuwse Europa via terugkerende epidemieën, waaronder die van 1848-1849 en 1866. Ze maakten meer dan 43 000 slachtoffers in België. Die epidemieën troffen de mensen van de lagere sociale klasse, die in onhygiënische omstandigheden woonden en werkten het zwaarst. Artsen en gemeenten reageerden met hygiënische maatregelen zoals handen wassen, getroffen huizen verluchten en desinfecteren, matig eten en drinken, feesten verbieden. Zoals op vele andere plaatsen in Gent, werd tijdens de uitbraak ook aan een huisgevel van de Visserij een muurkapel geplaatst met een beeld van Onze-Lieve-Vrouw.

In mei 1986 werd er tussen de bovenramen van woning nr. 200 een nieuw Mariakapelletje geplaatst. Het was een getrouwe kopie van het al lang verdwenen oude kapelletje. Het betrof een initiatief van parochianen van de Sint-Annaparochie. Voorbijvarende schippers aanriepen Onze-Lieve-Vrouw als ‘Ster der Zee’ om haar

Aan de gevel van het huis rechts, nr. 200, hangt nog de Mariakapel uit 1986. De huizenrij met dak zonder pannen is afgebroken om plaats te ruimen voor een appartementsgebouw.

Foto 1997, Collectie Archief Gent SAG_MA_SCMS_FO_11881

bescherming af te smeken voor het schipperswerk. Vlakbij, in de Forelstraat, werd op het einde van de 19e eeuw de parochiekerk van Sint-Antonius van Padua, patroon van de schippers, gebouwd. Daar bevindt zich een houten beeld van ‘O.-L.-Vrouw der Schippers’, geschonken door twee vrome juffrouwen. Ondertussen is de muurkapel uit 1986 weer van de gevel verdwenen, maar de eigenaars hebben ze nog in hun bezit.

De Visserij wordt een geplaveide laan

Aan de noordelijke toegang tot het Visserij-eiland stond aanvankelijk het wachthuisje van een portier, die het toegangshekken voor passanten moest openen en sluiten. Ook aan de andere kant, aan de Keizerpoort, stond een dergelijk schuilmuisje. Om de onverharde weg bij felle regen, sneeuw of ijs niet te beschadigen, was de toegang voor karren en koetsen dan verboden. Om hygiënische, economische en esthetische redenen werd de huidige Visserij al snel rechtgetrokken en gekasseid. Enkele jaren later, in 1861-1862, zou de smalle trekweg van de oostelijke Visserijkanaaloever tot een echte geplaveide straat verbreed worden. Die zou in 1864 de nieuwe naam Ferdinand Lousbergskaai krijgen naar het gelijknamige gesticht voor oude werknemers van het vroegere textielbedrijf aan de Reep.

Straatverlichting garandeert meer veiligheid

Al van in de middeleeuwen droeg straatverlichting bij tot een veiliger straat en buurt. Kort na de Belgische onafhankelijkheid begon men de Visserij te verlichten met enkele gaslantaarns. In de periode 1830-1840 kreeg de bekende architect Louis Roelandt de opdracht om zeshonderd gaslantaarns te plaatsen. In 1881 kreeg de ‘Gasmaatschappij van Gent’ (later: Stedelijk Gasbedrijf) de concessie voor de stadsverlichting, die ondertussen over de hele stad was geïnstalleerd. Rond die tijd richtte het bedrijf aan de Gasmeterlaan een eigen gasfabriek op, waarvan de overgebleven tanks nu een beschermd monument zijn. De gloeikousjes voor die straatlantaarns werden geproduceerd in de Korianderstraat. Het Huis P.G. Genico, Visserij 24, adverteerde al in 1909 tientallen keren met zijn complete installatie van elektrische huisverlichting. In 1947 werden de meeste woningen verlicht met elektriciteit, maar de straatverlichting was toen nog voor een groot deel op gas. Enkele jaren na de oorlog zou het resterende gaslicht op straat snel verdwijnen en vervangen worden door elektrische straatlampen.

Steenkool aan basis van meer comfort

Rond 1850 was de Stad Gent voor de energiebevoorrading zo goed als volledig overgeschakeld op steenkool.

Een eeuw eerder haalde Gent nog zo’n tachtig procent van zijn energie uit organische energiebronnen, vooral brandhout. Die energietransitie was toe te schrijven aan de combinatie van technologie en een andere consumptiecultuur, gericht op comfort en sociale status. Voor de stoommachine doorbraak in de Gentse industrie, leidde de honger naar huiselijk comfort de (rijkere) Gentenaars (lees: bewoners van de Visserij!) naar kachels en fornuizen met steenkool als brandstof. Zo kregen ze warmere huizen met grotere ramen die meer licht binnenlieten en konden ze binnenshuis lichtere kleding dragen. De hang naar luxe dreef de technologie, niet omgekeerd.

Van stinkende beerputten naar riolering

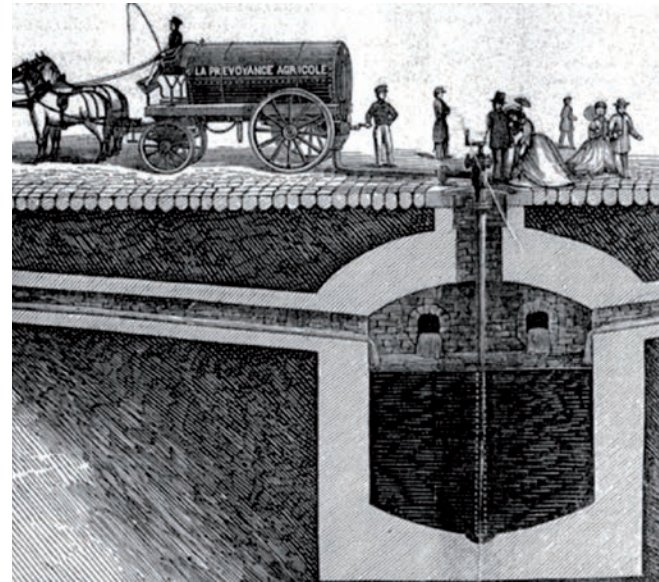
De stad Gent en de meeste bewoners wilden hun straten niet alleen veilig maar ook net houden. Daarom begon de stad vanaf het midden van de 19e eeuw na te denken over het opzetten van een degelijke reinigingsdienst met huisvuilophaling en vegen van de straten. De bedoeling was te vermijden dat huishoudelijk en ander afval in de bodem of in de rivier zouden verdwijnen, zoals tot dan vaak het geval was. Onder schepen van Openbare Werken Napoleon De Pauw (1800-1859) verscheen er een rapport over de uitbouw van een rioleringsnet, naar het voorbeeld van steden als Londen, Parijs en Berlijn. Er waren echter meer plannen dan realisaties, net als voor het uitbouwen van een waterleidingnet.

Onder druk van hygiënist en utilitaristen (fecaliën en urine zijn waardevolle organische meststoffen voor de landbouw) werd er toch enige vooruitgang geboekt. De stad streefde naar een oplossing voor de slechte staat van veel beerputten en voor het lozen van uitwerpselen en ander afval in de rivieren. Niet alleen waren veel beerputten gebarsten of slecht afgedicht maar ook het lozen ervan stelde allerlei problemen, zoals geurhinder. Daarom zocht men naar systemen voor een snel en geurloos leegzuigen

Porseleinkaart van een kolenhandelaar op de Visserij.

en overpompen van beer. In 1860 nam de Parijse ingenieur Alfred Loiseau een patent op een *Système hydrosiphonique appliqué à la vidange*. Na allerlei testen, werd in België in 1867 de maatschappij *La Prévoyance Agricole* opgericht, die werkte met paardenkarren met hermetisch afgesloten metalen vaten en een stel rubberen buizen. In juli 1869 diende de Gentse afdeling van de *Prévoyance Agricole* bij de stad een verzoekschrift in om aan de Visserij nr. 65 (oud nummer), schuin tegenover het Lousbergsgesticht, een installatie te plaatsen om ketels luchtledig te maken door middel van een stoommachine. De mondige buurtbewoners protesteerden fel tegen dit plan, niet wegens de stoommachine, maar omdat ze vreesden dat er daarna een beeropslagplaats zou volgen met de nodige geurhinder. In hun verzet kregen ze steun van het Lousbergsgesticht en van de legertop van de cavaleriekazerne aan de andere kant van de Nederschelde.

La Prévoyance Agricole. Gravure uit de prospectus van La Prévoyance Agricole (1867). Een ruimer zuigt de beer weg uit een openbare beerput. Universiteitsbibliotheek Gent. Fonds Vliegende Bladen.

Kort nadat ook de Provincie ging dwarsliggen, staakte de *Prévoyance* haar activiteiten in Gent.

Overschakeling naar het water closet (wc)

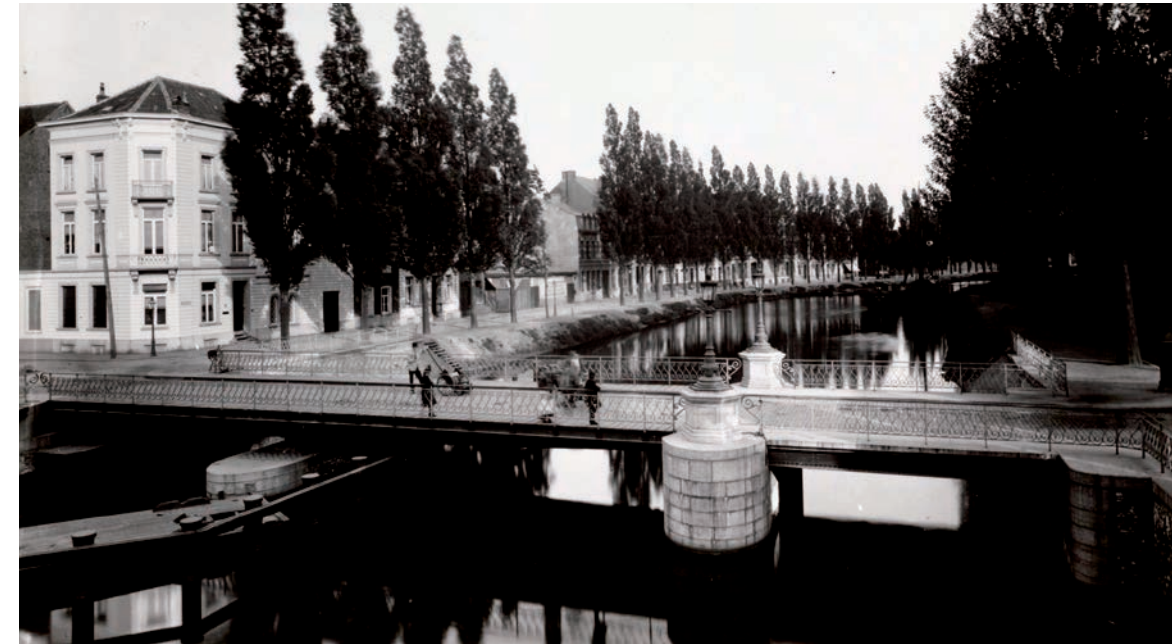
Daarmee was het probleem van beeropslag en -ruiming natuurlijk niet van de baan. Het zou duren tot de Eerste Wereldoorlog, vooraleer de eerste rijke bewoners van de Visserij overschakelden op het Engelse water closet (wc), dat aangesloten werd op een apart afvoersysteem. Vanaf die tijd zou de beerhandel een terugval kennen door de doorbraak van kunstmest en de verbetering van sanitaire installaties en technieken. Het valt wel op dat bewoners van de Visserij op het einde van de 19e eeuw nog vlot toelating kregen om 'riolen' naar de Nederschelde te leggen voor de afvoer van regenwater en huishoudelijk afval(water).

Waterleidingnet

In 1885 werd het deel van de Visserij tussen de Pasbrug en de Tweebruggenstraat opnieuw bestraat, wat wijst op veelvuldig gebruik, niet in de laatste plaats door bedrijven en handelszaken. Nog voor de Eerste Wereldoorlog werd er een loden, later gietijzeren waterleidingnet met waterpompen en een rioolnetwerk aangelegd. De vele beluikhuizen hadden geen individuele watervoorziening; er stond meestal een gemeenschappelijke pomp op de binnenkoer.

De industrie trekt stilaan weg uit de Visserij

De Pauwvaart en de stoommachine zouden belangrijke wijzigingen met zich meebrengen in de industriële locatie en in de energievoorziening. In 1829 werd de De Pauwvaart aangelegd in de bedding van de

Lousbergbrug rond 1900 met links de Lousbergskaaï. Collectie Archief Gent SCMS_FO_2622

noordelijke verdedigingsgracht van het verdwenen Spaans kasteel. Hij verbond het Visserijkanaal met het Handelsdok uit de tijd van Willem I. Die verbinding stimuleerde mee de verplaatsing van industriële activiteit naar het havengebied.

Vanaf 1837 werd Gent een belangrijk knooppunt in het jonge Belgische spoorwegennet. Twintig jaar later kwam er een spoorverbinding voor goedertransport vanaf het Zuid naar het Handelsdok, die via twee ijzeren bruggen liep, één over de Nederschelde (Nieuwebosbrug) en één over het Visserijkanaal (Lousbergsbrug), die dan verder het traject van de huidige Kasteellaan volgde. Deze spoorverbinding verdween in 1878. Op het tracé van de spoorlijn werd de Kasteellaan aangelegd.

De toenemende installatie ongeveer terzelfdertijd van stoommachines die niet afhankelijk waren van water of wind of een specifieke locatie, versterkte dat verplaatsingsproces. De onvermoeibare machines losten het probleem van de watermolens op en ook de windmolens verdwenen langzaam maar zeker uit het Gentse stadsbeeld en van het Visserij-eiland. Zo werd in 1845 de windmolen van Coppens-De Hert afgebroken, in 1851 gevolgd door de fabriek (zie verder blz. 27). In 1879 geraakte ook de watermolen buiten gebruik. Na de afschaffing van de octrooirechten in 1860, was er nog een industriële opflakkering vooral in het zuidelijke deel van het eiland voorbij de huidige Nieuwebosbrug. Maar zelfs in de 20e eeuw bleef er, ondanks de klappen van de Eerste en Tweede Wereldoorlog, nog industriële bedrijvigheid.

Verbetering van lucht- en waterkwaliteit

In de loop van de 19e eeuw waren de rijkere burgers van de Visserij al op hun hoede voor geur- en lawaaihinder en schade aan hun eigendom door industriële activiteiten. Luchtvervuiling daarentegen, kwam maar weinig onder de aandacht. De smog van de 19e-eeuwse bedrijven teisterde vooral de armere stadsdelen met beluiken en opeen gepropte arbeiders. Maar steenkool beknotten zou het comfort en de welstand van de stedelijke burgerij in gevaar hebben gebracht. Tot ongeveer 1960 waren er zeker nog vijf kolenhandelaars die hun kolen via het kanaal kregen aangevoerd. Het water van het vlakbij gelegen zwembad Van Eyck werd verwarmd met kolen, wat leidde tot luchtvervuiling door roetuitstoot. Na de oorlog was er ook een dramatische verslechtering van de waterkwaliteit, zowel in het Visserijkanaal als in de Nederschelde, niet in het minst door lozingen van afval door bedrijven, onder andere het slachthuis.

Statige burgershuizen geven cachet

Op het schiereiland werden vooral in het derde kwart van de 19e eeuw fraaie burgershuizen gebouwd die nu nog voor een groot deel het uitzicht van de Visserij bepalen. Wat een contrast tussen de statige panden van de burgerstand en de huizen van de twee steegbeluiken. Veel van die panden hebben een souterrain, wat erop wijst dat de bewoners zich een inwonende meid en soms ook een knecht konden permitteren. Erkers of een balkon dienden, net als buitenspiegels, niet alleen om de nieuwsgierigheid van de bewoners te bevredigen, het waren ook tekenen van luxe. Fraai afgewerkte luiken, voetschrapers, brievenbussen, deurbellen en deurkloppers ontbreken bij de arbeiderswoningen.

Visserij nr. 37

Zicht van op de oude
Lousbergsbrug op de
Visserij zonder bomen.

Collectie Archief Gent
SCMS_FO_6809.

Deze burgershuizen werden kort getypeerd in deel 4 nb van *‘Bouwen door de eeuwen heen in Vlaanderen. Stad Gent’*. Het voorafgaande onderzoek werd uitgevoerd tussen 1 oktober 1976 en 1 augustus 1978. Ondertussen zijn we veertig jaar later. Wie de ruim één kilometer lange straat rustig afwandelt en terugkeert via de Achtervisserij, ziet dat er in die tijd veel veranderd is. Toen werd zeker niet alles geïnventariseerd. Aan de kleine architecturale tekenen van welstand werd zelfs helemaal geen aandacht geschonken.

Aanleg van de kaaimuren

De aanleg van kaaimuren langs het Visserijkanaal gebeurde pas tussen 1907 en 1909. Langs de Nederschelde werden de kaaimuren uit rode baksteen en bekleed met arduinen boordstenen iets eerder opgetrokken.

Bomen brengen rust

Tegenover de voorgevels van de Visserij staan gekandelaberde platanen, behalve tussen nr. 108 en nr. 171, omdat de straat daar te smal is. Die niet-inheemse bomen geven in (hete) zomers verkoeling, ze produceren ook zuurstof, filteren fijn stof en houden water vast. Bomen hebben ook een kalmerend effect op de drukke

stedelingen. De oudste bomen, honderdjarigen intussen, staan op een afstand van zeven tot acht meter, een oude eis van landschapsarchitect Hubert van Hulle (1827-1900), lange tijd inspecteur van de stedelijke aanplantingen. Voor hij in 1860 inspecteur werd, stonden ze volgens hem veel te dicht, en soms in twee rijen. Veel protest was er ook toen sommige oude platanen werden geveld om kort na 1900 de kaaimuren aan te leggen.

Werken aan de
kaaimuren van de
Visserijvaart (links),
gezien vanaf de
Slachthuisbrug.

Foto 1907, Collectie Archief
Gent SCMS_FO_6801

Waterfauna maakt de Visserij levendig

Liefhebbers van watervogels zien elke dag waterhoenen, meerkoeten, futen en aalscholvers die er komen foerageren, nesten bouwen langs de waterkant en jongen grootbrengen. Op 23 maart 1905 werd er in het water van het Visserijkanaal een jonge bruinvis gespot. Na een hele dag jagen, onder grote publieke belangstelling, werd hij uiteindelijk met harpoenen gedood en op het Sint-Pietersplein aan een foorkramer verkocht.

Van spits tot woonboot: nieuwe burens op het water

Verscheidene binnenvaartschepen, bijna zonder uitzondering spitsen, die in de jaren 70 en 80 afgeschreven werden voor de vrachtaart, liggen nu langs de kaaimuur van de Visserij als woon- of werkschip. Spitsen (péniches) zijn vrachtschepen van zowat 39 meter lang en 5 meter breed, met een kleine kajuit, een maximale diepgang van 2,5 meter en een gewicht van ongeveer tachtig ton. Die maten, die in 1879 werden vastgelegd, zijn aangepast aan de sluis- of schutkolken van het Canal du Midi. Door hun stompe voorsteven en trage dieselmotoren halen ze een vrij lage snelheid en een maximale vrachtcapaciteit van 250 tot 400 ton. Ze werden al voor de Eerste Wereldoorlog gebouwd op de werven van Boom en Temse en ook op werven in Wallonië en Groot-Brittannië. Na de Eerste, maar nog meer na de Tweede Wereldoorlog, werden ze ingezet op de Belgische binnenwateren, ook op het Visserijkanaal om de bedrijven daar te bevoorraden.

Postkaart van boten
op het Visserijkanaal.
De kaaimuren zijn
nog niet aangelegd.
Collectie Archief Gent
SCMS_PBK_3370.

Rond 1960 werd dit kanaal zeer druk bevaren: ongeveer 20 000 schepen per jaar voeren via de Visserijkom en de Lousbergsbrug. De bruggen moesten tientallen keren per dag opengedraaid worden en veroorzaakten veel hinder voor het autoverkeer. Af en toe kwam daar ook nog een omleiding bij door onderhoud en herstelwerkzaamheden. Door de aanleg van de Ringvaart, voltooid in 1969, kwam hieraan een einde. De vrachtscheepvaart op de Visserij verdween volledig en bijgevolg ook de

activiteiten die ermee verband hielden. Voor die datum hadden veel kleine, hardwerkende schippers met die vrachtaart hun boterham verdiend. Eenmaal met pensioen bleven ze dikwijls in de buurt wonen.

Flaneren langs de oude trekwegen

De huidige wandelwegen, vroeger trekwegen of tragels, herinneren aan de periode van de sleepvaart van voor de Eerste Wereldoorlog en zelfs nog daarna. De houten schepen werden toen door scheepstrekkers, mannen en vrouwen, of door dieren die op de trekpaden liepen, naar hun bestemming gesleept. Niet alleen scheepstrekkers verdienden hiermee hun boterham, maar ook de pek- en teerkoopmannen langs de Visserij. Zij leverden de producten om de houten schepen waterdicht te houden. In 1865 waren er langs de Visserij minstens vier mannen in deze branche actief.

Fietsen krijgen voorrang op auto's

In 2011 werd de Visserij een fietsstraat: fietsers hebben er voorrang op auto's. Onze oude Vlaamse steden, zeker Gent, zijn niet gebouwd voor auto's. De meeste straten zijn veel te smal om alle gebruikers het nodige comfort te bieden.

3. Wandeling

Leeswijzer

De wandeling is opgesplitst in 2 delen:

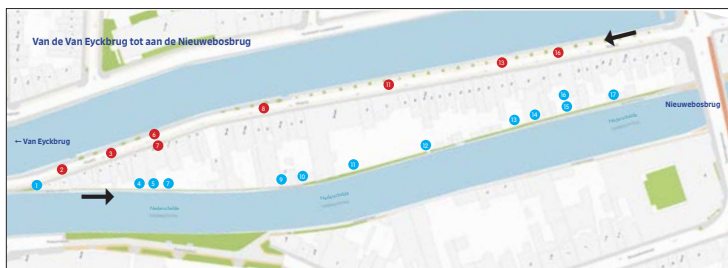
Deel 1: van de Van Eyckbrug tot aan de Nieuwebosbrug.

Deel 2: van de Nieuwebosbrug tot aan het Visserijparkje.

Je kan de wandeling volgen op de kaarten in het boek. Daarop zie je een aantal genummerde stopplaatsen: rode en blauwe cirkeltjes. De blauwe cirkeltjes verwijzen naar stopplaatsen aan de Achtervisserij en de rode cirkeltjes naar de stopplaatsen aan de Visserij. Gelijke nummers horen bij hetzelfde onderwerp.

De wandeling start aan de achterkant van de Visserij, dus aan het eerste blauwe cirkeltje 1. Ben je aan het Visserijpark gekomen dan ben je halfweg. Je kan dan vanaf hier langs de Visserij terugwandelen naar de startplaats en de rode cirkeltjes volgen, maar in omgekeerde volgorde, van 35 tot 2. Je leest van dan af de gids als het ware achterstevoren.

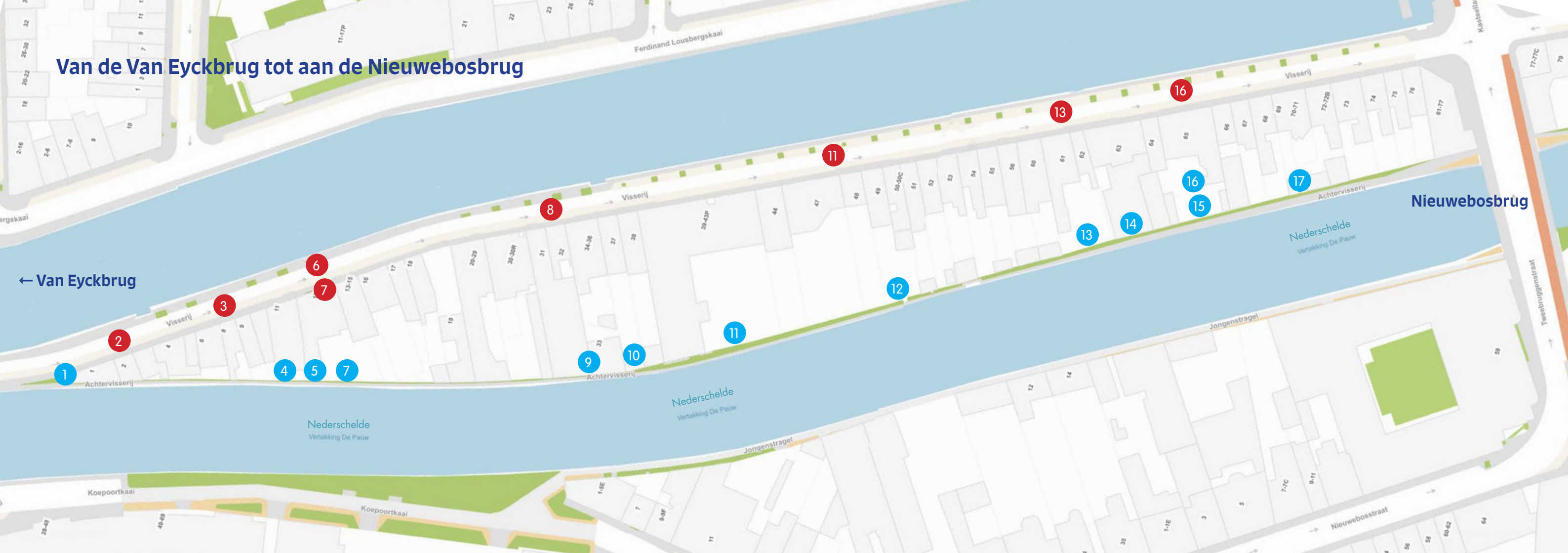
Veel wandelplezier!

Deel 1: van de Van Eyckbrug tot aan de Nieuwebosbrug

Van de Van Eyckbrug tot aan de Nieuwebosbrug

Deel 1: van de Van Eyckbrug tot aan de Nieuwebosbrug

Vanaf de Van Eyckbrug wandel je eerst langs de Koepoortkaai en dan verder langs de Jongenstragel. Je stapt dus aan de overkant van de Nederschelde. Zo heb je een beter zicht op de Achtervisserij.

Dubbele molen voor een papierfabriek – Coppens-De Hert (nr. 1 t/m nr. 10)

- Op de Koepoortkaai zien we de eerste tien huizen van de Visserij. Daar was vroeger een erf met twee molens, een papierfabriek, enkele nutsgebouwen en een woning. Eind 18e eeuw bouwde B. Coppens-De Hert op de huidige punt van het Visserij-eiland eerst een watermolen die moest zorgen voor de energie van zijn papierfabriek. Twintig jaar later bouwde hij er een windmolen bij. Er is niets meer van overgebleven maar de afbeelding uit 1825 geeft je een goede indruk van hoe het er toen uitzag.

Woonhuizen vervangen de molen en bijgebouwen (nr. 1 t/m nr. 7)

- De eerste drie huizen van de Visserij met huisnummers 1 t/m 3 dateren uit 1891-1892 en waren bestemd voor (hoger) personeel van de papierfabriek van Deleplanque. Zie blz. 29. Het derde huis werd in 2021 afgebroken en vervangen door een nieuwbouw.

Visserij nr. 1 t/m nr. 3. Huis nr. 3 werd in 2021 afgebroken en vervangen door nieuwbouw. Foto 1978, Beeldbank Onroerend Erfgoed

In 1788 mocht B. Coppens-De Hert een watermolen bouwen voor zijn fabriek van 'alle soorten van grauwe en blauwe papieren volgens de Hollandse methode'. Hij ondervond al snel de nadelen van enkel wateraandrijving: te weinig debiet in de zomer en stedelijke waterbeperkingen om de werking van de eigen stadsmolens te beschermen. Daarom besloot hij twintig jaar later om er een stenen stellingmolen (een grote windmolen met een galerij rond) bij te bouwen, zodat het productieproces gedurende het hele jaar verzekerd was. Zo'n combinatiemolen was toen al geen nieuwigheid meer evenmin als de papierfabricatie, die in Gent al in het begin van de 16e eeuw begon. In de jaren 1700 bijvoorbeeld draaiden op Eide Were in Ekkerghem al drie papiermolens. De toenemende administratie, zowel bij particulieren als bij de overheid, de groeiende nijverheid en de doorbraak van

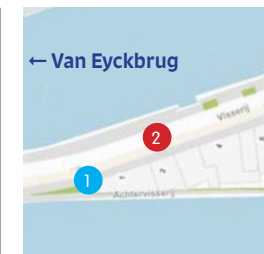

Links in beeld: gecombineerde wind- en watermolen op de landtong tussen de Nederschelde (in beeld) en de Visserij. Centraal op de achtergrond: het Nieuwenbosklooster. Rechts: de Koepoortkaai. Aquarel van Jean-Baptiste Wynantz, 1825. (Collectie Archief Gent SAG_IC_AG_W_085)

kranten en andere publicaties, gaven de papierindustrie een enorme boost. Die produceerde zowel duur kwaliteitspapier als karton en inpakpapier.

Later kwam de molen in handen van de familie De Hertogh, die hem via een notaris verpachtte. Tot 1 februari 1837 was J. Vincent-de Meersman pachter van de snuif-, olie- en schorsmolen.

Een aquarel uit 1825 van Jean-Baptiste Joseph Wynantz (†1795) geeft een mooi beeld van de Visserijlocatie met deze combinatiemolen.

- 2 Nadat de dubbele molen en de bijbehorende nutsgebouwen waren afgebroken rond 1880 werden ze vervangen door de huizen met de huidige huisnummers 4 t/m 7. Alleen de geïntegreerde voorgevel met balkon van nr. 4 staat er nog, de drie andere huizen werden na 2010 vervangen door twee kleine appartementsgebouwen.

Huizen nr. 5 en nr. 7, die werden vervangen door appartementsgebouwen, en huis nr. 4 met balkon.

Foto 1978, Beeldbank Onroerend Erfgoed

Drie huizen in neo-renaïssancestijl (nr. 8 t/m nr. 10)

- 3 In 1886 bouwde papierfabrikant Alphonse Deleplanque (zie blz. 29) op de plaats van een gesloopt magazijn drie nog bestaande huizen in een soort neo-renaïssancestijl. De voorgevel van nr. 8 heeft op de eerste verdieping een vierkante versierde gevelsteen met het jaartal 1886, die van nr. 9 kreeg een nieuwe muurbekleding of parement, die totaal niet past bij de andere twee huizen.

Kolenhandel (nr. 11)

- 4 In het huidige nr. 11, met achterbouw in baksteen en ruw beton uit 1978, waren lange tijd kolenhandelaars gevestigd. De Visserij was een ideale plaats voor kolenhandelaars omdat ze toen bevoorradt werden per schip. Vandaar dat er zich verschillende vestigden in deze buurt.

Visserij nr. 8 t/m nr. 10, met op nr. 8 een vierkante siersteen uit 1886.

Foto 1977, Beeldbank Onroerend Erfgoed

Lange afsluitingsmuur

- 5 Vanaf nr. 11 tot aan de Nieuwebosbrug zien we de af en toe onderbroken afsluitingsmuur van de Achtervisserij die parallel loopt met de bakstenen kaaimuur. De afsluitingsmuur is soms begroeid, soms versierd met graffiti en wordt geregeld onderbroken door een deur, poortje of hek die de bewoners van de Visserij toegang geven tot het pad van de Achtervisserij. Onderbrekingen zijn er ook door een al dan niet verbouwde achterbouw of een schaarse nieuwbouw met uitzicht op het water. In de loop der jaren vormde zich langs de muur een humuslaag, waarop een grote variëteit aan planten, bloemen en kruiden groeit. Die trekken honingbijen, insecten en vogels aan, zodat stad en natuur hier rimpelloos met elkaar verweven worden.

Papierfabriek met directeurswoning: Deleplanque (nr. 12 t/m nr. 18)

- 6 De papierfabriek die hier was gevestigd, was via familiebanden in handen gekomen van Alphonse Deleplanque. Op een gravure uit de 19e eeuw zien we het bedrijf (nr. 12 t/m nr. 15) met twee schouwen en de toegangspoort, de fraaie directeurswoning (nr. 16 en nr. 17) en daarnaast de ommuurde tuin (nr. 17 en nr. 18). Enkel de directeurswoning (nr. 16) is nu nog te zien. De decoratieve band, met versierde leeuwenkoppen, in laatempirestijl tussen gelijkvloerse en eerste verdieping is mooi bewaard gebleven. Een derde bouwlaag is later toegevoegd.

Na het overlijden van Alphonse verhuisde de papierfabriek of 'papierstoommakerij' in 1893 naar een groter terrein, vijftig meter verderop, op het achtererf van het huidige nr. 32. Naast het bedrijf werden nog drie magazijnen opgetrokken. Alphonse werd opgevolgd door zijn vrouw Flora Houwaer (overleden in 1899, 53 jaar oud) en hun kinderen. Een van hen, Emile, nam de leiding en veranderde de naam van de papierfabriek in 'Emile Deleplanque et Cie fabricants de papier Gand'.

Rechts de papierfabriek van Deleplanque, links de directeurswoning met tuin. Gravure eind 19e eeuw door Raphael Eggermont.

Met dank aan mevrouw Hoozee-Aerts

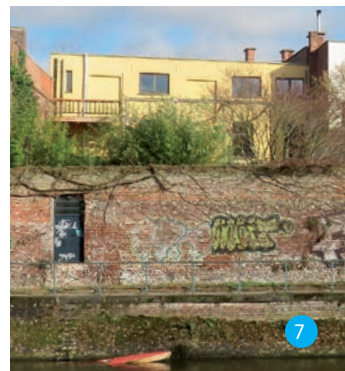

Detail van huis nr. 16

Metaalbedrijf Aelbrecht (en nr. 12)

- 7 Kort na de Eerste Wereldoorlog verhuisde Maurice Aelbrecht de werkplaats van zijn metaalbedrijf van de Ossenstraat naar Visserij nr. 12, op de plek waar voordien een deel van de papierfabriek van Deleplanque stond. Zelf bleef Maurice in de Ossenstraat wonen.

In 1932, toen België zwaar getroffen werd door de economische crisis, bouwde Maurice een nieuw werkhuis, dat hij in 1948 nog verder zou uitbreiden. De muur van dit werkhuis was aan de kant van de Achtervisserij ruim 21 meter lang en had een tiental ijzeren ramen. Enkel deze achtermuur blijft nu nog over. In de zuidwesthoek van deze muur, kan je nog de helft van een oorspronkelijk raam met roedeverdeling zien. In 1955 verhuisde Aelbrecht Maes naar wat verderop. Zie blz. 35.

- 7 Aan de voorkant bouwde Maurice Aelbrecht een woonhuis met inrijpoort naar het atelier. In 1982 kocht het echtpaar Robert Hoozee-Aerts dit pand. Aan de straatkant behielden ze het woonhuis, dat je kan herkennen aan de opvallende gele kleur. In de plaats van het atelier kwam er een mooie stadstuin.

Het woonhuis van Maurice Aelbrecht-Maes, Visserij nr. 12.

Foto Familie Aelbrecht-Maes

Het atelier van Aelbrecht-Maes (kant Achtervisserij) voor de afbraak begin jaren 80 van de vorige eeuw, gezien vanaf de Koepoortkaai.

Met dank aan mevrouw Hoozee-Aerts.

Foto links boven

Het gesloopte atelier van Aelbrecht-Maes. (links nog intact). Op de achtergrond een deel van de gebouwen van de brouwerij Meiresonne, toen al overgenomen door Artois Leuven.

Met dank aan mevrouw Hoozee-Aerts.

Foto rechts boven

Het atelier van Maurice Aelbrecht in de jaren 30 van de vorige eeuw. Rechts ramen die uitgeven op de Achtervisserij.

Fotostudio Joseph Buyens Gent. Met dank aan mevrouw Hoozee-Aerts.

In 1914 had Maurice Aelbrecht in de Ossenstraat nr. 11 een eenpersoonszaak opgestart als hoof- en siersmid, en kachelmaker. Als hoofsmid had hij veel werk in de directe buurt van de veemarkt. Als siersmid maakte hij ijzeren ramen, deuren, hekken en uithangborden... In die tijd stookten meer en meer mensen relatief goedkope kolen uit de Waalse kolenbekkens in hun Brabantse of Leuvense plattebuiskachel. Het gietijzer daarvoor kwam ook uit het zuiden van het land.

Vanaf de jaren 30 van de vorige eeuw specialiseerde het bedrijf zich in metaalconstructies met stalen ramen. Vaak waren dat stevige fabrieksramen op maat, die licht en verluchting boden, beschermden tegen inbraak en ongedierte en de ergste kou buitenhielden. Maar ook kunstig smeedwerk bleef een gewild product. In zijn bedrijf werkte een twintigtal arbeiders, soms zelfs meer. Tijdens de Tweede Wereldoorlog ging het werk door en leverde het bedrijf onder andere aan de stad Gent

Dit bedrijf zou vanaf de jaren 1960 uitgroeien tot een gerenommeerde speler op de internationale markt. Het bedrijf Aelbrecht, later Aelbrecht-Maes Metaalconstructies nv is nu gevestigd in het havengebied. Het vervaardigde de nieuwe draak op het Gentse belfort in 1980. Het bouwde in Brugge het veelbesproken paviljoen van de Japanse architect Toyo Ito.

Personeelsfoto in de Ossenstraat 11 met uiterst links Maurice Aelbrecht.

Foto rond 1920, Familie Aelbrecht-Maes

Ijzergieterij (nr. 32)

- 8 Op het huidige nr. 32 woonde Alphonse Dompé. Hij was een Brusselse ondernemer, die met een dochter van papierfabrikant Deleplanque was getrouwd (zie blz. 29). Vanaf 1907 had hij achteraan op zijn terrein de ijzergieterij Alphonse Dompé-Deleplanque opgericht. Hij deelde dat terrein met zijn schoonvader. Na het einde van de industriële activiteiten op het achtererf kreeg de woonfunctie de bovenhand. Na de Tweede Wereldoorlog woonde de Gentse kunstschilder Jos Verdegem (1897-1957) enkele jaren in dit huis.

Onderhoud en herstel van schepen: Van der Stock (nr. 31 en nr. 33)

- 9 Precies tegenover het begin van de Jongenstragel, zien we twee, licht in hoogte verschillende, industriële gebouwen onder een plat dak. Beide delen tellen twee bouwlagen en werden tot woongelegenheden verbouwd.

Het laagste gebouw krijgt licht via lichtkoepels. Het maakte ooit deel uit van een werkplaats voor onderhoud en herstel van schepen en (scheeps)motoren. Een poort (nu de garagepoort van nr. 31) gaf vroeger toegang tot dit atelier.

Bij het hoogste gebouw heeft de architect een 'box in the box'-systeem toegepast. Een rode metaalstructuur met veel glas werd over de totale hoogte in het oude gebouw, een vroeger magazijn, geplaatst. Openingen in de oude muur zorgen voor voldoende lichtinval. Bovenaan

Visserij nr. 32.

*Foto 1978, Beeldbank
Onroerend Erfgoed*

hebben de openingen de kenmerkende vorm van een huisje. In september 2020 werden de oude muur in het molgrijs en de dagkanten van de ramen in het wit geverfd. Vooral als de zon schijnt, geeft dit leuke spiegeleffecten.

In oktober 1919 verhuisde mecaniciens Constant Van der Stock zijn atelier van Sint-Amandsberg naar de ruimere locatie aan de Visserij. Hij beseftte dat deze industriële buurt met veel aanleggende schepen voor zijn zaak zeer lucratief kon zijn. Hij verkocht en herstelde (scheeps)motoren op diesel en motoren op gas, maar ook boomzagen, landbouw- en houtbewerkingsmachines. Enkele jaren na de oorlog (1923) was hij vooral verdeler van het merk Campbell, een motor genoemd naar de Engelse technicus Hugh Campbell, die in 1883 begon met het ontwerpen en bouwen van verbrandingsmotoren. De Campbell-motor die Van der Stock verkocht, was een horizontale viertaktgasmotor van 5 pk uit 1903.

Vanaf 1944 zette Gustaaf Landrieu-De Meulenerie het herstellen van scheepsmotoren op dezelfde plaats verder. Kunstschilder Jos Verdegem (1897 – 1957), die ernaast woonde, vreesde lawaaioverlast en diende een bezwaar in. Maar Landrieu kreeg toch toelating om aan de kant van de Achtervisserij een werkhuis met draaibanken, machines en een magazijn in te richten. De toelating gold zoals gewoonlijk voor dertig jaar. Het bedrijf stelde een tiental arbeiders tewerk. Later verkocht de weduwe van de schilder haar huis (nr. 32) aan Alex Van den Bossche. Die woonde enkele jaren op een schip op het Visserijkanaal tegenover het huis en had in het ruim daarvan een kunstgalerie. Zijn vader was de laatste die zich, tot in de jaren 70 toelegde op het onderhoud en herstel van trage dieselmotoren en andere onderdelen van binnenvaartschepen.

Graffiti van Cee Pil (nr. 37)

10 Vlak naast de ‘box in the box’ schilderde street art-kunstenaar en gewezen muzikant Cee Pil (Cedric Pil, °1978) op een bakstenen achtermuur twee hyperrealistische portretten van in elkaar overlopende dieren, waarbij de blauwe kleur overheerst. Ze staan op een lichtgroene achtergrond. Herken je de twee dieren? Deze techniek van in elkaar overlopende beelden noemt men ‘glitch’.

Nieuwe locatie voor het metaalbedrijf Aelbrecht-Maes (nr. 39 t/m nr. 43, nr. 45 t/m nr. 47)

11 Omdat hij zijn succesvol bedrijf niet meer kon uitbreiden, verhuisde Maurice Aelbrecht zijn atelier in 1955 van nr. 12, zie blz. 30, naar een veel ruimere locatie aan de Visserij, 100 meter verder. Hier liet hij een nieuwe werkplaats bouwen van ruim 1 000 m². Op die plaats staat nu een groot appartementencomplex (nr. 39 t/m nr.43) met achteraan parkeerplaatsen en wat groen. Voor het appartementsgebouw verdwenen zes woningen, vijf uit de 19e eeuw en een recentere woning.

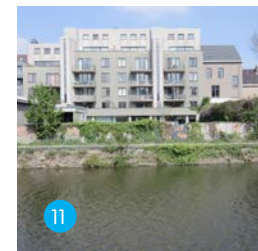
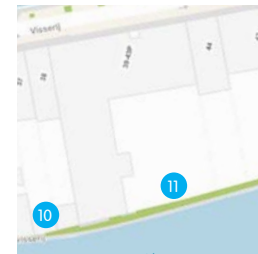
Verdwenen huis met neoclassicistische kenmerken, festoerversieringen en gebogen erker en een recentere woning die vervangen zijn door het appartementencomplex Visserij nr. 39 t/m nr. 43.

Foto 1993, Collectie Archief Gent SAG_MA_SCMS_FO_11891

Dezelfde woning op de foto hiernaast en vier woningen uit de 19e eeuw die vervangen zijn door hetzelfde appartementencomplex Visserij nr. 39 t/m nr. 43.

Foto 1993, Collectie Archief Gent SAG_MA_SCMS_FO_11892

Appartementencomplex Visserij nr. 39 t/m nr. 43

Metaalbedrijf Aelbrecht (nr. 47)

- 11** Begin jaren 80 van de vorige eeuw verhuisde Maurice Aelbrecht zijn woning van nr. 12 naar het groter gebouw op nr. 47, waar nog altijd familie van hem woont. In de jaren 70 van de vorige eeuw was daar een doe-het-zelfwinkel gevestigd. Het huis is nu gerestaureerd.

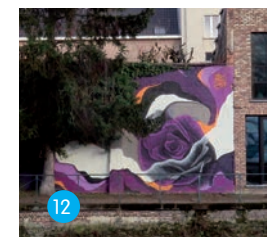
Visserij nr. 47, later woonhuis van Aelbrecht-Maes dat in de jaren 70 van de vorige eeuw eerst een doe-het-zelfzaak was.

Foto 1977, Beeldbank Onroerend Erfgoed

Vanaf 1958 huurde Maurice Aelbrecht praktisch naast de deur, waar vroeger de azijn- en mayonaisefabriek Sielbo gevestigd was, nog 180 m² extra werkruimte. Dit terrein zou hij in 1964 aankopen. In 1967 gaf Maurice, na ruim een halve eeuw, de fakkel door aan zijn schoonzoon Georges Maes, die gehuwd was met de enige dochter van de stichter van het bedrijf. De eenmanszaak werd nu Aelbrecht-Maes pvba. Vanaf 1968 werd hun zoon Roland medevenoot. In 1970 kocht de firma de huidige huizen nr. 39 en nr. 40 met achtererf. De woningen werden gebruikt als kantoren, magazijnen, kleedkamer en refter voor het personeel. Achter de woningen kwam een werkplaats van 480 m². In 1974 werd Roland Maes zaakvoerder in plaats van zijn vader, die met pensioen ging. Het jaar daarna werd er aan Visserij nr. 47, de vroegere garage Van Peteghem, nadien een doe-het-zelfzaak, nog eens 800 m² extra werkruimte gehuurd. In 1981 werd dit terrein aangekocht. In 1990 verkaste het alsmar groeiende bedrijf naar nieuwe werkplaatsen in het Gentse havengebied. Aan de Visserij was het terrein alweer te krap geworden en een bedrijf van deze omvang paste ook niet meer in een woonbuurt. Het jaar voordien was de pvba Aelbrecht-Maes een nv geworden. Daarna bleef het bedrijf groeien, zodat in 1996 en in 1999 weer nieuwe werkplaatsen werden gebouwd. Het bedrijf is nu gespecialiseerd in stalen raamconstructies en metalen maatwerk over de hele wereld.

Graffiti van Wallin' (nr. 49)

- 12** Een boogscheut verder bij de hoge boom, op nr. 49, zien we een dieppaarse roos van de hand van twee graffiti-kunstenaars. Tijdens de zomer is de schildering door het groen deels verborgen. De schilders behoren tot de vzw Wallin' onder leiding van Rick Molyneux, die het straatbeeld wil opfleuren met legaal aangebrachte muurschilderingen. Straatkunst, intrinsiek, zelfrelativerend en bovenal vergankelijk, wint in Gent meer en meer terrein. Die kunst wil de stad opvrolijken, maar is vaak ook maatschappijkritisch.

Herenhuis met stallen (nr. 61 en nr. 62)

- 13** Ter hoogte van nr. 61 en nr. 62 zien we drie hoge populieren. Ze staan achteraan in de tuin van een groot dubbel herenhuis uit 1913 dat we aan de kant van de Visserij zullen bekijken.

- 13** Het herenhuis heeft een voor-gevel afwisselend in natuur- en baksteen, nog verfraaid met enkele gestileerde sculpturen van hoofden. De smalle originele doorgang voor paard en koets leidt naar de nog gedeeltelijk bewaarde paardenstal met voederbak achteraan in de tuin. Gelijkvloers bevond zich de nog vrij intact gebleven keuken met bewaarde keukenlift (monte-plats) om het klaargemaakte voedsel naar de eetkamer op de eerste verdieping te hijsen.

Bordenlift in de keuken van het herenhuis.

Achterkant van het herenhuis met links de gedeeltelijk bewaarde paardenstal.

Visserij nr. 62

Veevoedermagazijn: Peting (nr. 63)

- 14 Naast de tuin kijken we aan tegen de fel overgroeide resten van het voormalige magazijn Peting dat werd gebouwd in 1863 om veevoeder op te slaan. Het magazijn was een bakstenen constructie van twee bouwlagen en een zolderverdieping, bestaande uit drie traveeën onder een zadeldak bedekt met pannen. De gevel wordt verticaal geaccentueerd door middel van verankerde lisenen (iets uit de muur springende stroken), waartussen zich raamopeningen en een toegangspoort bevonden. Op een foto uit 1978 zien we uit het dak nog een ronde fabrieksschouw

Het voormalig magazijn Peting. (Foto 1978, Beeldbank Onroerend Erfgoed)

Henri Peting woonde eerst in het begin van de Keizersstraat (nu Oude Brusselseweg) en was verantwoordelijk voor de bevoorradingsmagazijnen van het leger, meer bepaald voor het paardenvoer. Gent telde toen heel wat cavaleriepaarden. In hetzelfde jaar ging hij dicht bij zijn werk wonen (Visserij nr. 54) en leverde hij wellicht (ook) veevoeder aan het leger via Jules en Charles Peting. Aanvankelijk runden zij samen het veevoedermagazijn, maar na zijn huwelijk in 1875, werd Jules de enige zaakvoerder. Het jaar daarna werd zijn vrouw Emérence Michout in Gent agent voor de *Manufacture breveté des Bougies d'Anvers* uit de havenstad. Ondertussen was Henri Peting bestuurder geworden van het burgerhospitaal in de Kluyskensstraat, terwijl Charles zijn taak bij het leger had overgenomen. De kaarsenverkoopster overleed op 6 juni 1902. Jules overleed op 10 augustus van datzelfde jaar, na een ongeval met zijn rijtuig. Toen zijn paard op het Veerleplein plots op hol sloeg in de richting van de Kraanlei, werd hij er uitgeslingerd, waarna een van de wielen zijn schedel verbrijzelde. Op 13 augustus 1902 werd zijn zaak door de Handelsrechtbank van Gent failliet verklaard.

oprijzen. Die wijst erop dat de nieuwe eigenaar het pand omvormde tot een fabriek(je) met een stoommachine als energieleverancier. Ondertussen werden het magazijn en de schouw grotendeels gesloopt en rest er alleen nog de hoge afsluitende muur, waarvan de openingen, op twee na helemaal bovenaan, en de poort werden dichtgemetseld. Daarachter ligt er een tuin. Wat er nog overblijft van het magazijn wordt sinds 14 september 2009 erkend als bouwkundig erfgoed.

Stoomkorenmolen (nr. 63 t/m nr. 76)

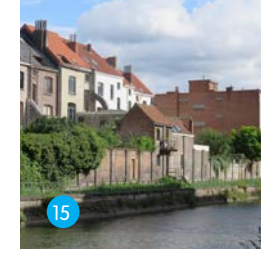
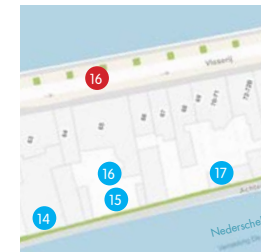
- 15 Vanaf het veevoedermagazijn tot aan een banaal appartementsgebouw aan de Nieuwebosbrug loopt er een bijna 80 meter lange bakstenen fabrieksmuur, geritmeerd door 70 centimeter brede lisenen op 2,42 meter afstand van elkaar. Die muur werd in 1839 gebouwd als afsluitmuur van een stoomkorenmolen, die een paar jaar eerder was gebouwd naar een ontwerp van de bekende architect Jean-Baptist Van de Capelle. Het was een enorm gebouw van zes bouwlagen, bijna 70 meter lang en ruim 15 meter breed. Eind 19e eeuw werd het afgebroken. Op de vrijgekomen grond kwam een rij fraaie burgershuizen, waarvan de tuinen nu door die muur worden afgesloten.

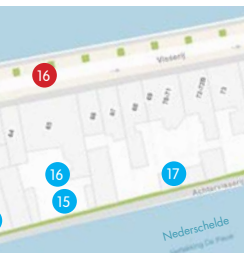
Benodigdheden voor brood-, pastei- en suikerbakkers (nr. 65)

- 16 Helemaal bovenaan de achtergevel van Visserij nr. 65 merk je de resten van een hijsbalk met haak, waarmee grondstoffen op- en neergehaald werden door een handelaar in benodigdheden zoals deegmengers, en in grondstoffen voor banketbakkers zoals amandelen, poedersuiker, allerlei noten, geleien en verse boter. Dit was de zaak van Maurice Van Quickelberghe-Herman, die nog voor de Tweede Wereldoorlog was opgericht.

- 16 Het plakkaat aan de voorgevel herinnert nog aan deze zaak, die uiteindelijk werd stopgezet omdat het aantal artisanale bakkers drastisch verminderde. Het herenhuis op nr. 65, waarvan de tuin grotendeels is ingenomen door een magazijn, is nog steeds in handen van de familie.

Tabaksfabriek Van Heuverszwyn (via nr. 69)

17 De stenen fabrieksmuur waar vroeger de stoomkorenmolen stond, wordt alleen onderbroken door een wat sombere industriële constructie, die bestaat uit twee delen van ongelijke nokhoogte, met elk twee bouwlagen. Beide delen hebben een zadeldak onder pannen. Het rechtse dak had twee korte vierkante schouwen, waarvan er één verdwenen is. Het iets hogere deel vormt de laatste resten van de tabaksfabriek van J. Van Heuverszwyn, dat in 1902 tot magazijn werd omgevormd. Het lagere deel met blinde gevel werd datzelfde jaar als stal ingericht. Ondertussen is het gebouw toegankelijk via een poort op Visserij nr. 69 omgevormd tot een dubbele woongelegenheden. De tralies van de rondboogvensters

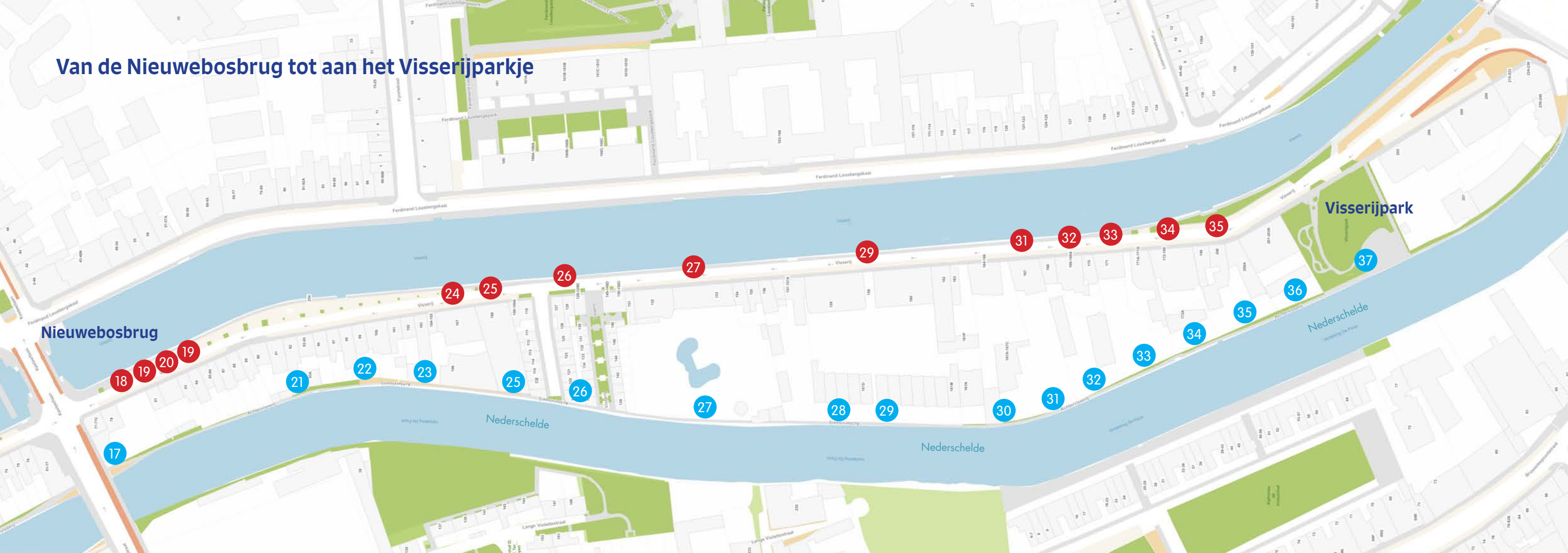
werden weggenomen en de rechthoekige openingen werden vergroot tot deuropeningen. De tweede bouwlaag kreeg een eenvoudig houten balkon op metalen muursteunen. De blinde gevel van het zuidelijke deel werd voorzien van een hoog, smal raam en twee dakramen.

Deel 2: van de Nieuwebosbrug tot aan het Visserijparkje

Van de Nieuwebosbrug tot aan het Visserijparkje

Deel 2: van de Nieuwebosbrug tot aan het Visserijparkje

Bij de Nieuwebosbrug eindigt de Jongenstragel aan de Tweebruggenstraat, waardoor we onze verkenning verderzetten langs de Achtervisserij zelf tot aan het Visserijpark.

Lange afsluitingsmuur

- 17 Vanaf de Nieuwebosbrug zien we dat ook hier een afsluitende, al dan niet begroeide kronkelende muur staat, die onderbroken wordt door toegangsdeuren, poortjes, hekken, hoge en dikke hagen en door nieuwbouw en verbouwingen. De kruidlaag groeit hier nog weelderiger, met aan de overkant een oude houtkant van lage struiken en bomen. Het is een fraai uitzicht voor wie aan de Achtervisserij woont, en voor de vele wandelaars die ook een beetje kunnen meegenieten van de tuinen van de bewoners. De schattige graffiti helemaal aan het begin van de muur zijn van Bué the Warrior aka Dave Rops. Zijn grootvader was striptekenaar bij Studio Vandersteen en zijn vader tekent er nog steeds.

Onbebouwd perceel (nr. 80)

- 18 Dit onbebouwd perceel was ooit eigendom van de Britse toprenner Tom Simpson, die in 1967 tragisch overleed op de flanken van de Mont Ventoux.

Drie officierswoningen (nr. 81, nr. 83 en nr. 84)

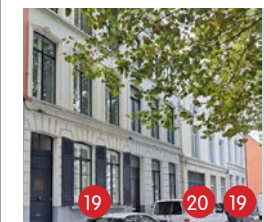
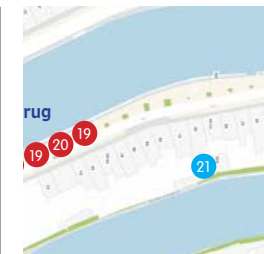
- 19 De huizen met huisnummers 81, 83 en 84 zijn drie nagenoeg identieke woningen van telkens drie traveeën en drie bouwlagen met een getraliede kelder verdieping uit het laatste kwart van de 19e eeuw. Die huizen werden vaak bewoond door officieren van de Leopoldskazerne (1890-1905). De keldervertrekken, waar zich ook de keukens bevonden, waren voor hun dienstpersoneel.

Woonhuis van een aannemer (nr. 82)

- 20 Het huis met nr. 82 heeft een brede toegangspoort en wordt nu bewoond door een jong paar. De grootvader van de huidige bewoonster was aannemer en bouwde zelf dit huis. Op het achtererf had hij zijn bedrijf. Via de poort vooraan kon hij bouwmaterialen aan- en afvoeren.

Magazijn (nr. 93A)

- 21 We lopen een eindje verder tot waar het pad breder wordt. Daar, precies aan de eerste watertrap, bevindt zich een vroeger magazijn. Het bestaat uit drie bouwlagen onder een plat dak en werd laatst gebruikt voor de opslag van elektriciteitsmateriaal. Het magazijn werd vrij recentelijk verbouwd tot woongelegenheid en kunstenaars-atelier, waarbij de muren opnieuw werden gevoegd. Van de bovenste bouwlaag werd een hoek weggehaald om er een terras te maken. Door de nieuwe witte ramen en de witte deur beneden kreeg het geheel een frisse look.

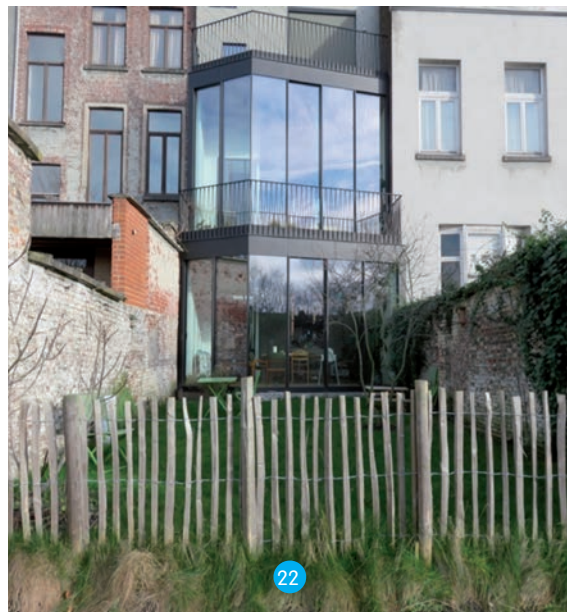

Visserij nr. 99

Moderne renovatie aan de tuinzijde (nr. 99)

- 22 Enkele stappen verder woont een jong echtpaar dat uitzonderlijk de oude muur aan de tuinzijde van zijn perceel heeft gesloopt, zodat ze vrij zicht hebben op de Nederschelde en haar groene rechteroever. Passanten hebben ook zicht op de moderne tuinzijde van hun woning. Zij kochten dit huis uit de eerste helft van de 19e eeuw in 2015. Het huis was in redelijk goede staat, maar zonder enig modern comfort. Ze gingen voor de verbouwing in zee met CAAN-architecten, een bekend Gents architectencollectief, dat al heel wat renovaties heeft gerealiseerd, ook van grote industriële panden. Het voorste deel van het huis werd volledig in de oude staat bewaard. Het deel aan de tuinzijde werd in 2018-2019 drastisch aangepast.

Van brouwerij over zagerij naar pakhuys (nr. 106)

- 23** Wat verder staat een stoer rechthoekig gebouw van twee bouwlagen en negen travéeën onder een plat dak, verticaal geritmeerd door ongeveer 90 centimeter brede verankerde lisenen, die overlopen in de bovenste halfronde vensterbogen. De gelijkvloerse verdieping telt zeven halfronde, getraliede ramen; twee werden vervangen door een deuropening. De stevige tralies moesten verhinderen dat dieven 's nachts de ruiten stuksloegen en aan de haal gingen met goederen. Tijdens de restauratie en verbouwing tot loft (eerste etage) en kantoor (gelijkvloerse verdieping) werd in het midden een metalen balkon aangebracht, toegankelijk via een dubbele glazen deur. Het gebouw had in de loop der tijd verschillende bestemmingen: brouwerij, stapelplaats voor een scheepswerf, zagerij en pakhuis voor cichorei.

Het gebouw met huisnummer 106 had in de loop der tijd verschillende bestemmingen. Vanaf 1872 was brouwer Octaaf Debreyne-Carpentier er actief. Voordien woonde hij aan de andere kant van het Visserijkanaal op de Ferdinand Lousbergskaaï en was hij bedrijvig als 'koopman-kommissaris'. Zijn brouwerij was bereikbaar via een inrij aan de Visserij (nr. 106) en een gekasseide inrit. In 1889 werd de brouwerij overgenomen door Polydore Martou, die op 11 februari 1882, toen 36 jaar oud, getrouwd was met Hortense Modlinski. Hij liet de gebouwen opknappen en de omheiningsmuur van het bedrijf heropbouwen. In 1903 had zijn familiebedrijf een storting (de totale hoeveelheid gemout graan gebruikt voor het brouwen van bier) van 37 850 kg, in 1906 was die gedaald tot 32 500 kg. Een grote brouwerij was het dus zeker niet, maar in Gent waren er toen nog meer dan dertig kleinere brouwers. Martou bleef brouwen tot aan het begin van de Eerste Wereldoorlog.

Na de brouwerij werd het voor enkele jaren een stapelplaats voor een scheepswerf.

In 1920 begonnen F. De Raedt en D'Helft in die gebouwen een zagerij en mechanische schrijnwerkerij. Na de Eerste Wereldoorlog was er heel wat werk in die sector, die profiteerde van de grote bouwactiviteit, maar vanaf 1932 begon de economische crisis stokken in de wielen te steken. In 1938 werd het gebouw aangekocht door de eigenaars van de Nederlandse puddingpoederfabriek Sana. Na de Tweede Wereldoorlog werd er overgeschakeld op het branden van cichorei. De geroosterde en vernalen wortel van de plant (variant cichorium intybus voor de koffiecichorei) werd gebruikt als koffievervanger (surrogaatkoffie) of om de slappe koffie wat te 'versterken'. Vooral tijdens de 19e en een stuk van de 20e eeuw, dronken de arbeiders de 'cichoreikoffie' omdat echte koffie, net als vlees, voor hen onbetaalbaar was. Toen ze later toch slappe koffie konden zetten, werd cichorei toegevoegd voor de kleur en de smaak. Tijdens de Tweede Wereldoorlog werd het goedje veel gedronken omdat er nauwelijks koffie te krijgen was.

In 1971 werd het leegstaande gebouw aangekocht door Walter de Raedt en gehuurd door BARO (Bureau voor Architectuur Ruimtelijke Ordening). Dit architectenbureau leverde tussen 1967 en 1978 vooral realisaties in brutalistische stijl. Het Trappenhuis, de lagere school van de Machariuswijk, is met zijn verspringende betonnen blokken een typisch BARO-ontwerp. Het architectenbureau is nog altijd op de Visserij gevestigd maar nu op nr. 84.

Willem De Raedt, de huidige eigenaar, verbouwde de eerste verdieping van het vroegere bedrijfs-gebouw tot woongelegenheden. Gelijkvloers had hij vroeger zijn praktijk als kinesist. De benedenverdieping wordt op dit ogenblik verhuurd aan de vzw Avansa.

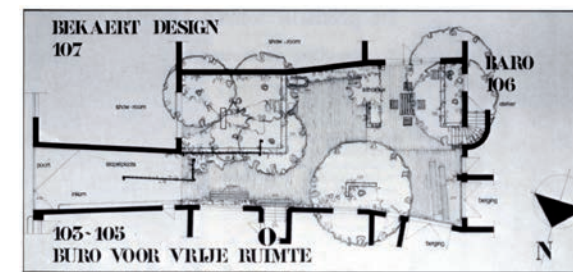
Van pakhuis voor cichorei naar centrum voor wooncultuur (nr. 107)

- 24 Op de plaats van het appartementencomplex op nr. 107 stond vroeger een pakhuis met een takel om grondstoffen voor de cichoreifabriek naar boven te halen.

Visserij nr. 107, Bekaert Design, 1978.

Foto: Beeldbank Vlaanderen - Onroerend erfgoed.

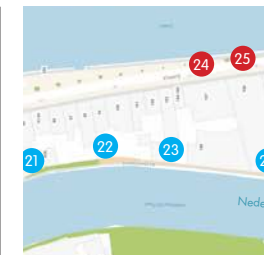

Brigande foto's geven een beeld van de „binnenste buitenkant“ van de show-room van Bekaert Design, genesteld tussen de Leiewaters en het steeds maar groeiend groen van onze binnenkoer, mede dank zij de komst van onze naaste gebuur : tuinarchitect Christian Vermader, een ionenaar die alles groen maakt.

Binnenkoer van Bekaert Design, Visserij nr. 107 in 1978.

Uit het tijdschrift Bekaert Design.

Groenplan van de binnenkoer van Bekaert Design, Visserij nr. 107.

Binnenkoer Visserij nr. 107 in 2022.

Foto: Willem de Raedt.

In het oude pakhuis vestigde Piet Bekaert vanaf 1974 Bekaert Design: “centrum voor wooncultuur gespecialiseerd ontwerp bureau voor interieurarchitectuur en verbouwingen – internationale kollektie van hedendaagse meubelen – exclusieve gordijnstoffen en tapijten – italiaanse lederwaren en geschenken – permanente exposities van schilderijen, grafiek en objekten”. Er werden ook muziekavonden en lezingen georganiseerd waarop de Gentse beau monde aanwezig was. Bekaert Design gaf vanaf 1978 een tweemaandelijks informatieblad uit over “wooncultuur, design en beeldende kunst”.

De binnentuin van Bekaert Design was een groene oase ontworpen door buurman Christian Vermander, “een tovenaars die alles groen maakt” die toen nog op Visserij nr. 103 zijn kantoor had. Piet Bekaert was een veelzijdig kunstenaar, hij was dichter, schrijver, schilder, beeldhouwer en fotograaf. Hij had Interior Design gestudeerd in New York en was eerder, vanaf 1971, partner van BARO geweest. (zie blz. 48)

Atelier voor centrale verwarming – Ost en Tack (nr. 108)

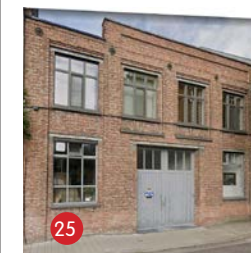
- 25 Palend aan het pand van 23 staat er een iets hoger bakstenen gebouw van twee bouwlagen onder een plat dak, gebouwd in 1922. Het bestaat uit vijf traveeën van elkaar gescheiden door zes verankerde 75 centimeter brede lisenen, onderbroken door een dubbele houten poort. De bijna 10 meter brede gevel telt boven en onder grote ramen. Het gebouw loopt helemaal door van de Achtervisserij tot aan de Visserij. Aan de overkant van het water zie je het gerestaureerde huis van de grootjuffrouw en (rechts) een deel van de begijnhofkerk.

- 25 Aan de straatkant, nr. 108, lijkt de voorgevel heel erg op die van de Achtervisserij. De brede travee in het midden wordt hier onderbroken door een toegangspoort, en bovenaan door een langwerpige licht verdiepte rechthoek waarop meestal de naam van de firma geschilderd was.

Dit gebouw met een oppervlakte van ruim 600 m² werd in 1922 gebouwd door het familiale bouwbedrijf Serck (zie blz. 76) naar het voorbeeld van een van hun eigen ateliers. De opdrachtgevers, Charles Ost en Hector Tack, allebei ingenieur bij de Belgische Spoorwegen, richtten er begin 1924 een bedrijf op. In de jaren 60 van de vorige eeuw werd het bedrijf overgenomen. De laatste overnemers gingen al snel failliet, waarna ze het hele gebouw in 1990 verkochten aan beeldhouwer Etienne Desmet. Met minieme ingrepen veranderde de kunstenaar het gebouw in een kunstenaarsatelier beneden en woonruimtes boven.

Personeel van Ost en Tack voor het bedrijf, Visserij nr. 108.
Bron: David De Smet

Eind 1923 hadden Charles Ost en Hector Tack de toelating gekregen om in hun nieuwe atelier een elektromotor van 7,5 pk, een boormachine, een smidse, een metaalzaag en een polijststeen te plaatsen. Ze specialiseerden zich in het plaatsen van centrale verwarming op elektriciteit of gas en het onderhouden ervan. Ze berekenden hoeveel en welke gietijzeren radiatoren een huis of ander pand nodig had, en zorgden dan voor de assemblage van de leidingen en de plaatsing van de radiatoren. Ze verkochten al gauw ook allerlei onderdelen aan loodgieters (installateurs), die soms ook voor hen werkten. Het bedrijf kende een snelle groei omdat veel eigenaars in de Visserij en elders overschakelden op centrale verwarming. In 1933 kreeg de firma toelating voor een ondergrondse opslagtank van 3 000 liter benzine, de opslag van maximaal 15 flessen samengeperste zuurstof en een bergplaats voor twee vrachtwagens. De benzinetank lag ingegraven onder de kasseivloer van het werkhuis. Op dat ogenblik stonden er al vijf elektromotoren van 6 kW om diverse lawaaierige machines aan te drijven. Die stonden allemaal achteraan op het terrein, ver van de woningen. Toen er door de oorlog praktisch geen benzine meer te krijgen was, bouwden de ingenieurs voertuigen om, zodat die op gas of kolen konden rijden.

In 1954 breidde de sinds 1938 pvba (nu bvba) Ost en Tack een laatste keer uit. Er werden een extra ondergrondse benzinetank van 2 000 liter en een bovengrondse stookolietank van 2 700 liter bijgeplaatst voor de verwarming van het atelier. Ook werd een vergunning verleend voor het opslaan van 400 kg calgoncarbide, nodig om gas op te wekken met een acetylene-generator. Dat gas werd gebruikt in de smederij. Er werkten toen 15 tot 20 arbeiders, inclusief degenen die op locatie de installaties plaatsten.

Het huidige gebouw op Visserij nr. 108 is nog goed herkenbaar op deze foto uit de jaren 40 van de vorige eeuw. Ervoor staan auto's geparkeerd die reclame maken voor persgasinstallaties voor voertuigen. Tijdens WOII werd in de steden benzine vervangen door persgas of stadsgas. Het gas werd in gasflessen geperst die op het dak van de auto lagen. Men moest dan naar de lokale gasfabriek om te gaan tanken.

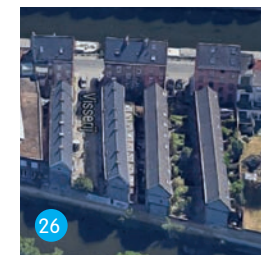
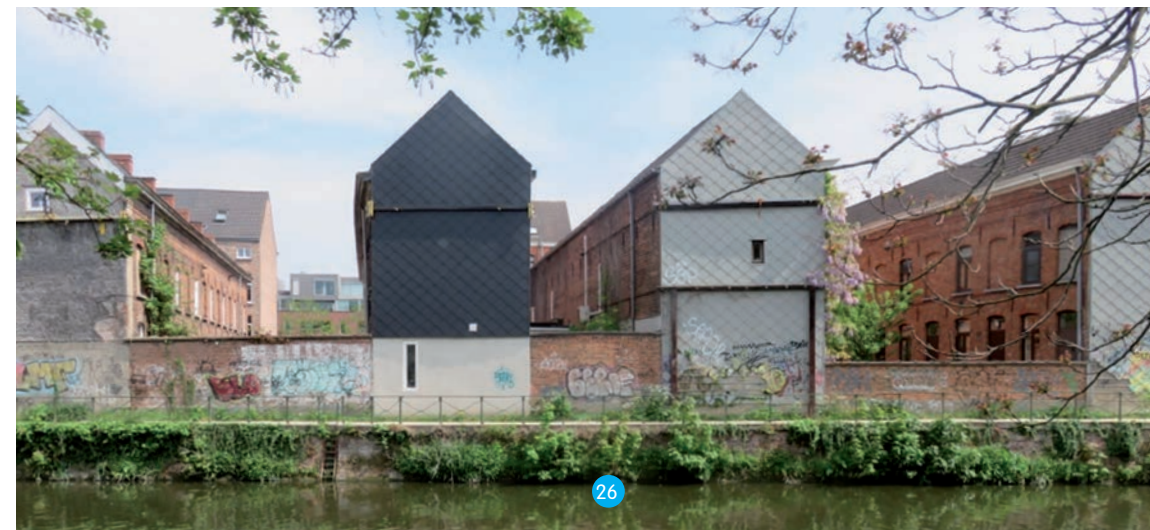
Bron: David De Smet

Twee steegbeluiken (nr. 110 t/m nr. 127 en nr. 129 t/m nr. 149)

- 26 Vlak naast het vorige gebouw kijken we aan tegen de vier blinde puntgevels van twee vrij recent opgeknapte steegbeluiken met toegang via de Visserij.

Opmerkelijk aan die beluikhuizen is de laterale verankering door middel van ankerstangen aan voor- en achtergevel, verbonden met zware, ondertussen vernieuwde, I-balken aan de achtergevel. Ook de meeste andere resterende industriële gebouwen langs de Achtervisserij hebben deze, soms mooi versierde, verankeringen. Toen die bedrijven in de 18e-19e eeuw gebouwd werden, waren de kaaimuren nog niet opgetrokken, maar op kritieke punten was er al een houten beschoeiing aangebracht. Het gevaar was dus zeker niet denkbeeldig dat de gebouwen zonder verankering zouden verzakken of afglijden naar de Nederschelde. Dit gevaar was nog groter bij overstromingen, waardoor de doorweekte oevers hier en daar dreigden af te kalven of te verzakken.

De industrieel Hector Lebegge liet de arbeidershuizen in 1889-1890 bouwen naar het licht gewijzigde plan uit 1855 van de grote aannemer-bouwkundige J.B. Boterdaele, dat toen niet werd uitgevoerd. Na 1860 werd het bouwen van arbeidershuisvesting aantrekkelijker door het wegvallen van de tol op bouwmaterialen. Ze werden opgetrokken op gronden van een van zijn gesloopte fabrieken. Gent telde toen ruim 5 000 beluikhuizen; daarna zou er een lange daling beginnen. Ook voor 1855 was er op die plek al industriële activiteit. De huizen werden bewoond door arbeiders die op die manier dicht bij hun werk woonden. In de veel grotere huizen woonde hoger personeel.

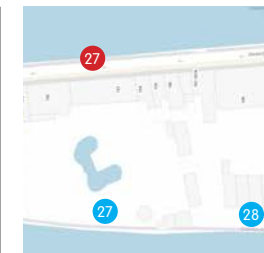
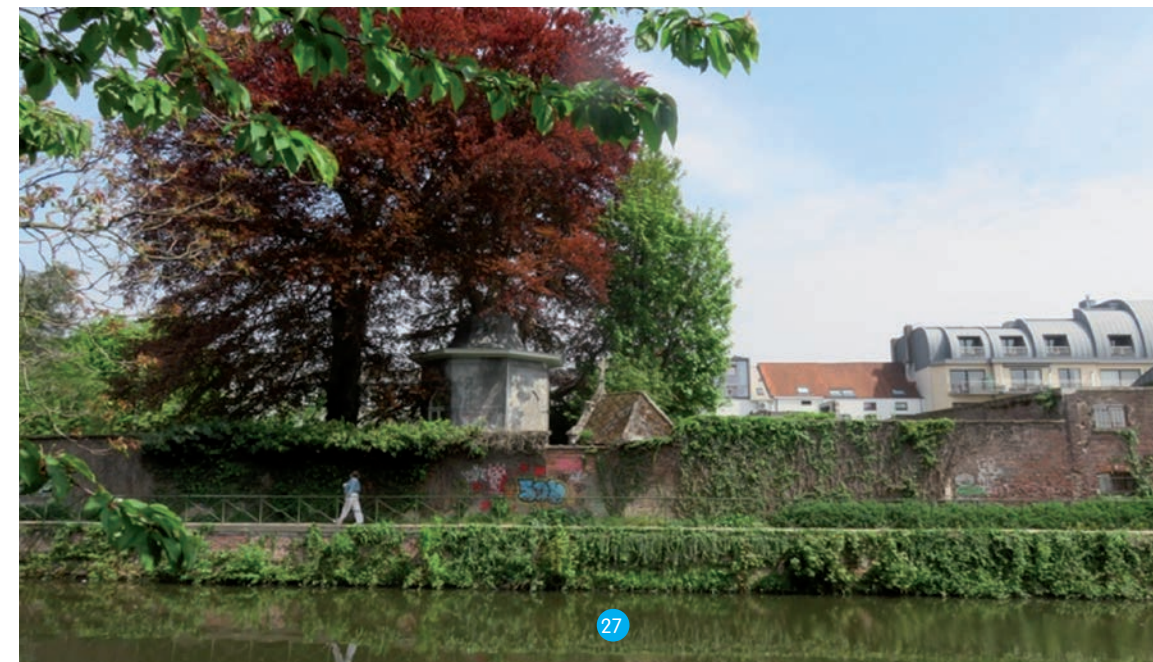
Veel beluiken van dit type zijn ondertussen tegen de vlakte gegaan. In december 2020 telt Gent nog 121 beluiken, goed voor bijna 1 500 huizen. Zij maken deel uit van het Gentse erfgoed. Het stadsbestuur laat in een studie onderzoeken of en hoe (een deel van) de overgebleven cités kunnen worden beschermd.

- 26** Beide beluiken, (nr. 129 t/m nr. 149 en nr. 110 t/m nr. 127) waarvan één een aardige binnentuin heeft, tellen samen 35 smalle enkelhuisjes van twee traveeën en twee bouwlagen met repeterend schema onder zadeldak met pannen, die samen een bakstenen lijstgevel vormen. De huizen hebben een blind venster in de deurtravee omdat de eigenaars zo minder raambelasting moesten betalen. Het beluik met tuin wordt bewoond door zowel huurders als eigenaars. De opgeknapt hoekhuizen, eveneens in baksteen, zijn veel groter en luchtiger en hebben een binnenplaatsje. Ze zijn nu opgedeeld in kleine, maar dure appartementen. Begin 2021 kostte een van die snel verkochte appartementen met één slaapkamer (38 m²) liefst 235 000 euro. Het beluik zonder binnentuin, in handen van twee eigenaars, wordt nu vooral bewoond door jonge mensen die een huis huren.

Het woonhuis van Serck (nr. 151 t/m nr. 153)

- 27** Na de beluiken lopen we verder langs een oude, bultige en sterk overgroeide muur, die een mooie tuin afsluit. In de tuin die in het midden van de 19e werd aangelegd, groeien enkele oude bomen zoals een rode beuk en een treurwilg. De eigenaar koos hier uitzonderlijk niet voor industrie maar voor een romantische tuin. Over een vijver lag er een gammal brugje met smeedijzeren leuning op gebogen gietijzeren liggers. Deze stadstuin doet denken aan de naar stadsnormen grote tuinen van industriëlen en rijke renteniers aan de overkant van het Visserijkanaal. Het huidige Astridpark op de Lousbergsskaai geeft ons nu nog een vrij goed beeld van dit soort tuinen.

Stenen kruis met aan de centrale cirkel drie armen.

Het oorspronkelijke woonhuis (nr. 152) dat bij de tuin hoorde, werd vermoedelijk in 1837 gebouwd naar een ontwerp van architect Baudouin op gronden van de *Banque de Bruxelles*. Die had het jaar voordien de opdracht gegeven om de al vermelde stoomgraanmolen (blz. 39) te bouwen. De investeringspoot van die bank, de *Société nationale pour les entreprises industrielles et commerciales*, was in 1835 mede opgericht door Jacques André graaf Coghen (1791-1858), die er ook een tijd directeur was. Hij was een van de belangrijkste financiers en industriëlen tijdens de laatste jaren van het Verenigd Koninkrijk en de eerste decennia van de onafhankelijke Belgische staat. De interesse in Gent, ook van Brusselse bankiers, industriëlen en investeerders mag geen verbazing wekken. In de Arteveldestad had de moderne katoenindustrie een hoge vlucht genomen.

Nog in de 19e eeuw kwam het ruime pand in handen van de gegoede familie Debaere. Mogelijk heeft zij de vijver en het tuinhuis laten aanleggen. (In het begin van de 19e eeuw bezat de gewezen fabrikant en rentenier Debaere uit de Korte Steenstraat aan de andere kant van het Visserijkanaal al de grootste tuin van het gebied, ruim twee hectare, met vijver en gloriëtte of theehuisje.) Op de kaart van Gent van Gevaert en Vanimpe (1878) staat de grote, nog altijd bestaande tuin met tuinhuis aan de Visserij duidelijk aangegeven. Er waren toen ook een drietal andere grote tuinen, die later zouden gebruikt worden als bedrijfsterreinen met bijbehorende gebouwen. Die hebben ondertussen weer plaats moeten maken voor nieuwe tuinen.

Achteraan, dicht tegen de muur, kunnen we nog net de spits en het klokvormig zinken dak van een tuinhuis zien. Het is een achthoekig gecementeerd, neogotisch aandoend gebouwtje dat ook een ijskamer herbergde. Vlak ernaast en wat dichterbij tegen de muur staat een kleine Mariakapel, gebouwd door de zusters van Jezus Maria Jozef. Boven op de kapel prijkt een merkwaardig, Iers aandoend stenen kruis met aan de centrale cirkel drie armen: die verwijzen naar Jezus, Maria en Jozef. Elke arm draagt nog eens een kroontje met drie punten, die ook Jezus, Maria en Jozef symboliseren.

27 Het oorspronkelijke woonhuis uit 1837 (nr. 152) en het gebouw dat erbij aansluit (nr. 153), waar CAW Gent al enkele decennia is gehuisvest, zijn sterk verbouwd. Die verbouwing gebeurde door de bouwfirmas Serck, die de panden in eigendom had van 1929 tot in de jaren 50 van de vorige eeuw. Ze kregen een parement van geglazuurde baksteen met gewone lintvoeg en smalle stootvoeg, wat de eenheid van de hele

gevel versterkt. Het houtwerk van de drie poorten, en hun geprofileerde arduinen omlijstingen, bleven behouden, evenals het houtwerk van de grote vensters beneden. Nr. 153 was de woning van aannemer Maurice Serck, nr. 152 diende als werkplaats voor het bouwbedrijf. Voor die grote verbouwing deed de firma Serck een beroep op de veelzijdige, traditionalistische architect Charles Hoge (Gent 1890-1962), die bijgestaan werd door zijn jonge zoon Gerald, eveneens architect. Een rechthoekige gevelsteen in de donkere gemetselde plint herinnert hieraan.

Na het overlijden van aannemer Maurice Serck in 1951 werden de zusters van de Sociëteit van Jezus, Maria en Jozef of kortweg de zusters van MJJ, eigenaar van het grote pand. Die maakten van nr. 152 een retraitswoning en verbonden beide gebouwen. De vele kamers voor de vroegere retraitswoning herinneren nog aan deze periode, evenals andere relieken: een glasraam en een schouwornament met een lijdende Christus. Het gebouw kreeg toen een zacht hellend zadeldak, dat nu met leien is bedekt.

Architect Charles Hoge sprak gegoede bouwheren aan die hun status wilden uitdrukken in een traditionalistische architectuur, die alle comfort bood. In dit geval: centrale verwarming en haarden, een binnenzwembad op de eerste verdieping, een prachtige grote erker achteraan, met zicht op de tuin en een solarium op het dakterras. Hoge, van wie heel wat realisaties te bekijken zijn in het Miljoenenkwartier, maakte er een monumentale woning van met een strakke, maar imponerende

gevel. De achtergevel is nagenoeg een kopie van de voorgevel in dezelfde soort baksteen. In zijn eigen 'Style Hoge', waarvan zijn eigen woning uit 1929 zijn visitekaartje was, ging de architect op zoek naar landelijke geborgenheid in een sterk geïndustrialiseerde stad. De al aanwezige tuin aan de Visserij was belangrijk om als groene omgeving te benutten en het verdwijnende landelijk karakter te beklemtonen.

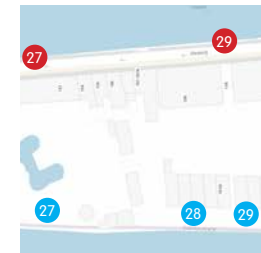
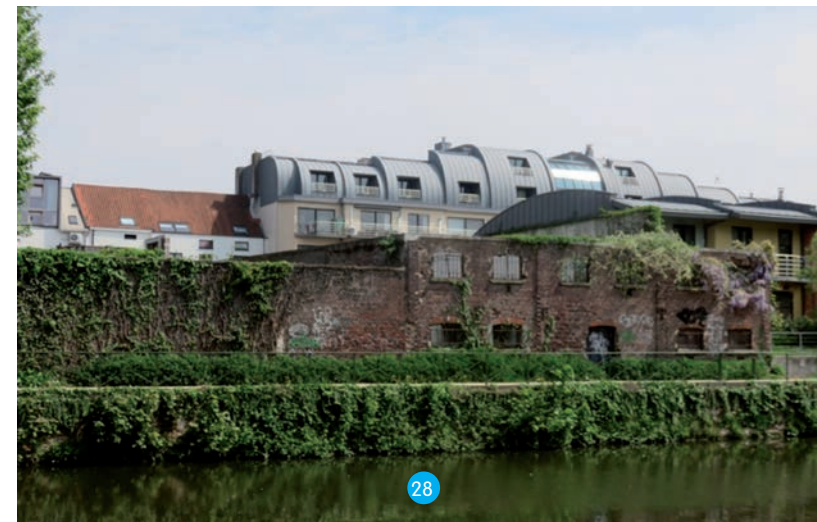
Tuin van nr. 153 met achtkantig gecementeerd tuinpaviljoen en smeedijzeren brugje over de vijver, 1978.

Foto: Beeldbank Vlaanderen - Onroerend erfgoed.

Cichoreibranderij (nr. 156 en nr. 157)

28 Net voorbij de lange tuinmuur kijken we op de ruïneuze muur van een industrieel gebouw, waarvan de getraliede vensterramen beneden hier en daar zijn dichtgemaakt met houten panelen. Die muur is het enige dat nog overblijft van een 'suikerijfabriek' of cichoreibranderij uit de 19e eeuw.

Achtergevel en tuin van het woonhuis van Serck.

In 1852 begonnen de broers Dammekens hier een suikerijfabriek of cichoreidrogerij, die in 1864 door Thienpont-Colens werd overgenomen en vanaf 1878 door de chocoladefabrikant J. Staelens-Beels. Vanaf 1887 was Emile Staelens, die in 1883 was gehuwd met Sophie Sterck, bedrijfsleider. Hij werd in 1909 opgevolgd door R. Depoorter. Die maakte in dat jaar in La Flandre Libérale herhaalde keren reclame voor zijn cichoreimerk La Belle Jardinière. Een van de advertenties luidde: *Le trésor des ménagères est faire leur café avec la chicorée marque “La Belle Jardinière”, fabrique Pecherie, 177.* In de nacht van 19 op 20 augustus 1910 werd zijn mooie etalage aan de Visserij volledig vernield.

Ten slotte kwam de suikerijfabriek, direct na de Eerste Wereldoorlog, in handen van de firma Naus en Co. De nieuwe eigenaar voerde meteen verbouwingen door: een stevig magazijn van drie bouwlagen

en drie traveeën, met vloeren op ijzeren balken, gedragen door gietijzeren zolen. Door het uitbreken van de Tweede Wereldoorlog werd de productie stopgezet, terwijl men elders op de Visserij net begon met een cichoreibranderij.

Na de oorlog was daar nog een tijd de handelszaak van Albert Vandenbroeck gevestigd, die de producten van de 'American Chicle Company' verkocht. Tijdens de oorlog leerden ook de Gentenaars de Amerikaanse kauwgom kennen (chicle = de natuurlijke gom van de Sapodillaboom). Bij aankoop van producten in zijn winkel konden de klanten plaatjes verzamelen om in een album te plakken, te vergelijken met de albums van Liebig en Kwatta.

Collectie:
imagesmusicales.be

29 Na die ruïneuze muur volgt een aangename verrassing: een licht verspringende rij van dertien woningen, geschilderd in lichte pasteltinten, onder een boogvormig zinken dak. Die boogvorm herhaalt zich in de balkons. Ieder huis heeft een tuintje dat uitkijkt op de Nederschelde en aan de andere kant van het water op het begijnhof ter Hoyen, gesticht in de 13e eeuw.

29 Op nr. 159 t/m nr. 161 zien we de vijf bouwlagen van de hoge appartementen van Residentie Jan van Gent,

eveneens met boogvormige zinken dakbedekking. Tussen die appartementen en de vrolijke huisjes langs de Achtervisserij ligt een ruime patio met enkele parkeerplaatsen. De huisjes en de appartementen werden gebouwd in 2000-2001. Tot 1999, het jaar van afbraak, waren op dit grote terrein de kantoren, werkhuizen en opslagplaatsen voor bouwmaterialen van het bouwbedrijf Serck gevestigd.

De historiek van het bouwbedrijf Serck lichten we verder toe in hoofdstuk 4, blz. 76.

Verbouwd werkhuus (nr. 166)

30 Palend aan het laatste en het grootste van de 13 fleurige huizen staat er nog een typisch bakstenen werkhuus van Serck overeind. Het bestaat uit drie bouwlagen geritmeerd door traveeën en grote ramen onder een schilddak van pannen en het wordt verbouwd tot een wooneenheid. Het lijkt goed op de gebouwen die we bespreken op blz. 50 en blz. 51. Het werkhuus diende als opslagruimte voor

De oude werkplaatsen van Serck met ertussen de woning van Serck, kort voor ze werden afgebroken om nieuwe appartementen te bouwen.
Beeldbank Gent.

drankenhandel Delobelle die zich op het terrein bevond. Het is bereikbaar via een appartementencomplex met de passende naam Residentie *De l'Eau Belle* (Visserij, nr. 166). Dit complex bestaat uit vier bouwlagen met ondergrondse parking, afgewerkt en bewoond sinds 2014. Hiervoor sneuvelden een drietal enkelhuizen met bakstenen lijstgevels uit de eerste helft van de 19e eeuw.

Huis De Taeye (nr. 167)

naar een plan van Enplus Architecten. Het vroegere schilddak werd vervangen door een plat dak met zonnepanelen. In de achtergevel zitten twee grote ramen met glasbetontegels en zonnewering. Bij de verbouwing bleven industriële elementen behouden: enkele stevige oude muren, gemetselde penanten en

Tuinkant van het werkhuis op de vroegere plaats van drankenhandel Delobelle

31 Ter hoogte van nr. 167 zien we dat de afsluitende muur aan de Achtervisserij volledig vervangen is door een gemengde haag met in het midden een poortje. De haag is ondertussen al hoog en dicht en behoedt voor inkijk. Vanop de Visserij leidde een poort vanaf 1899 naar de schrijnwerkerij en het houtmagazijn van Serafinus De Taeye, ondergebracht in een baksteenbouw van vier bouwlagen met een enorme zolder. Tot in de late jaren 80 van de vorige eeuw reikten de industriële gebouwen nog tot aan het jaagpad van de Achtervisserij. In 1982 kochten Piet Buysens en Lieve Bosmans het hele terrein van ongeveer 15 are met het huis De Taeye en de bedrijfsgebouwen. De kopers sloopten vrij snel het grootste deel van de bedrijfsgebouwen. In de plaats kwam een (speel)tuin met enkele bomen. Een paar jaar geleden verbouwden de eigenaars het overgebleven, meest noordelijke magazijn tot wooneenheid,

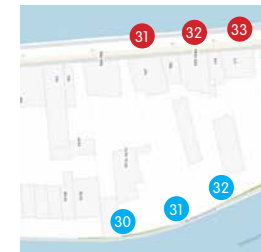
oude moerbalken. Via een buitenlift zijn de verdiepingen makkelijk bereikbaar voor wie de trappen wil vermijden.

31 Het imposante Huis De Taeye (nr. 167) werd gebouwd in 1898. Het woonhuis kwam op de plaats van twee oudere, gesloopte huizen. De art-nouveau-invloed is duidelijk te merken aan het merkwaardige smeedwerk aan de balkons en de versierde steunstenen. Het uitgewoonde en verwaarloosde huis - door een lekkend dak was het van boven tot onder vochtig - werd in fasen, gespreid over vele jaren, hersteld en opgefrist. Er wonen daar zowel eigenaars als huurders van een grote wooneenheid. Enkele jaren geleden werd de voorgevel opgeknapt in overleg met de Dienst Monumentenzorg en Stadsarcheologie, met oog voor de kleine ornamenten en de passende kleuren.

De rijke ondernemer De Taeye junior was een zoon van de bekende Gentse architect en ontwerper van vooral industriële gebouwen, Serafinus De Taeye senior (1843-1907). De bedrijfsleider van *De Taeye en Compagnie* had ten zuiden van zijn huis nog verscheidene eigendommen langs de Visserij. Door de Wereldtentoonstelling kreeg het bedrijf heel wat extra opdrachten. Het plaatste in 1913 enkele keren een vacature voor 'bekwame schrijnwerkers', onder andere in Het Volk.

Na de sluiting van de schrijnwerkerij kwamen de gebouwen uiteindelijk in handen van de firma Van de Cotte gebroeders, een groothandel in slagersbenodigdheden die zijn winkel had in de Slachthuisstraat. Die verhuurde het huis, min of meer per verdieping, aan verschillende gezinnen om extra inkomsten te verwerven. Toen het met de firma minder goed ging, werden ook delen van de bedrijfsgebouwen voor diverse functies verhuurd, onder andere als opslagruimte voor een decorbouwer.

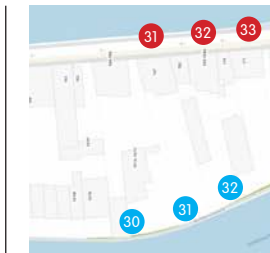
Vroegere schrijnwerkerij en houtmagazijn van Serafinus De Taeye uit 1899. Visserij nr. 167, 1978. Foto: Beeldbank Vlaanderen - Onroerend erfgoed.

Huis Dael (nr. 169 en nr. 170)

32 Na de lange haag komen we bij een hoge, opengewerkte bakstenen muur (4 meter hoog en 30 centimeter dik). De vroegere vensterramen zijn afgesloten met traliewerk. Het eerste dat opvalt is het wit gekaleide bakstenen hoofdgebouw van de vroegere L-vormige brouwerij Hebbelynck. De afsluitende muur is een restant van het afgebroken korte been van het bedrijfsgebouw.

De brouwerij werd opgekocht door Jules Dael, een groothandelaar in kruidenierswaren. Aan de Visserij (nr. 169-170) liet hij een herenhuis 'Huis Dael' bouwen, waarvan we de tuin en de achtergevel geschilderd in terracotta en oker zien. Tegenover en parallel met de hoofdvleugel van de voormalige brouwerij liet de bouwheer in datzelfde jaar ook nog stallen voor zes paarden bouwen.

Nadat hij ruim tien jaar als zelfstandig brouwer had gewerkt aan de huidige Oude Brusselseweg bouwde François Hebbelynck in 1863 op een gunstige locatie op het Visserij-eiland een nieuwe brouwerij. In zijn familiebedrijf brouwde hij een traditioneel, vrij slap donker bier met hoge gisting, en wist hij een ruim en vast cliënteel op te bouwen. Na een carrière van ruim 35 jaar aan het hoofd van zijn familiebedrijf verkocht hij zijn brouwerij in 1887 aan Raymond Van Mele, een rijke rentenier die nog niet lang in Gent was komen wonen. Die begon al snel te experimenteren eerst met pilsen(er) bier en tien jaar later zelfs met *American Lager beer*. Hij maakte van de brouwerij een nv en investeerde in nieuwe technologie, vooral met geleend kapitaal. Beide 'experimenten' liepen uit op een faillissement en zo kwam er in 1906 een einde aan die toch wel merkwaardige brouwerij(geschiedenis).

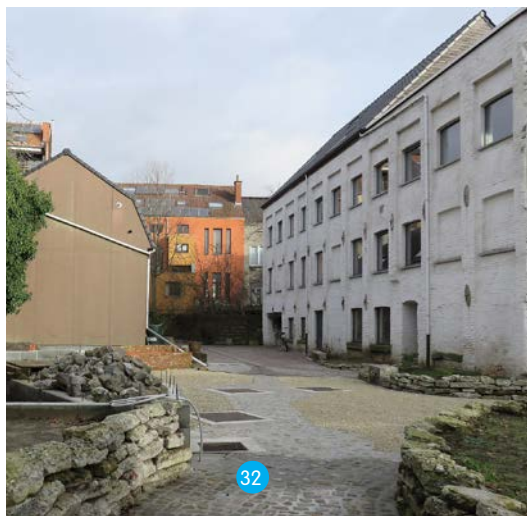

Voormalige brouwerij Frans Hebbelynck gebouwd in 1863, 1978.

Foto: Beeldbank Vlaanderen - Onroerend erfgoed.

Jules Dael was de opvolger van zijn vader August, een rijke groothandelaar in kruidenierswaren aan de Hoogpoort. In de aankoop van panden van de vroegere brouwerij zag hij de mogelijkheid om zijn handel uit te breiden in een economisch aantrekkelijke buurt. Het leeggehaalde, stevige en koele gebouw was bovendien zeer geschikt voor het stockeren van zijn handelswaren. In 1909 verhuisde zijn groothandel volledig van de Hoogpoort naar de Visserij. Tijdens de Eerste Wereldoorlog begon Jules Dael ook nog een winstgevende handel in petroleum, daarna in allerlei oliën en koloniale waren. Vanaf 1928 noemen de Wegwijzers van Gent zijn zaak: de '*Compagnie d'alimentation générale*'. De groothandel bleef bestaan tot in de jaren 30 van de vorige eeuw. Begon er toen een achteruitgang door de economische crisis? Na de oorlog kregen de gebouwen achtereenvolgens verscheidene functies. Eerst kwam er een bedrijf voor de herstelling of vervanging van scheepsmotoren en andere scheepsonderdelen (Lenaerts nv). Toen dat na de aanleg van de Ringvaart niet meer rendabel was, werden de gebouwen in de jaren 70 en 80 gebruikt door een garage. Een reclamepaneel ervan 'sierde' toen de rechthoek boven de toegangspoort. Ondertussen is daar in mooi sierschrift op gecementeerde ondergrond opnieuw de naam van de bouwheer van het dubbelhuis te lezen.

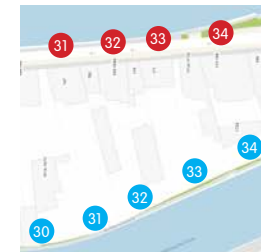

Begin jaren 90 stond het grote terrein met bebouwing te koop, maar die verkoop vlotte niet: te groot, te duur. Het geheel werd toen opgesplitst in twee loten: het herenhuis met bijbehorende tuin en de rest van het terrein met het gewezen brouwerijgebouw en de paardenstallen. Apart geraakten beide loten in 1993 wel verkocht. De huidige eigenaar van het achterste lot, een specialist in zachte vloerbekleding, gebruikt het opgeknapte en aangepaste wit gekaleide vroegere brouwerijgebouw als kantoor en als opslagruimte. De oorspronkelijke stallingen werden verbouwd tot gezinswoning. In 2009 werd het korte been van de L van het vroegere brouwerijgebouw, dat in slechte staat verkeerde, gesloopt. De gedeeltelijk afgebroken buitenmuur van dit gebouw dient nu als afsluitingsmuur. Via de vroegere vensteropeningen hebben de bewoners uitzicht op de Nederschelde en het Hollainhof, vroeger een ruiterkazerne, nu een groot wooncomplex in de Brusselsepoortstraat.

- 32 In 1908 liet Jules Dael zijn imposante dubbele herenhuis (nr. 169 en nr. 170) bouwen in late art-nouveau-stijl. Daarvoor sneuvelden twee oudere huizen. In 1998-1999 werd het rechterdeel van huis Dael met geometrische invloed van de Wiener Secession (een beweging van onconventionele artiesten die de Jugendstil mee tot ontwikkeling bracht) gerestaureerd door architect Eddy Van Zielegheem. Het schrijnwerk werd vervangen en eerdere verbouwingen, zoals een nieuwe voordeur en verminkte poortvleugels, werden weer ongedaan gemaakt volgens het oorspronkelijke plan van het huis. Het rechterdeel van het dubbelhuis (nr. 169) omvat nu vijf appartementen; het linkerdeel (nr. 170) vormt al lang een aparte, zelfstandige woning zonder tuin.

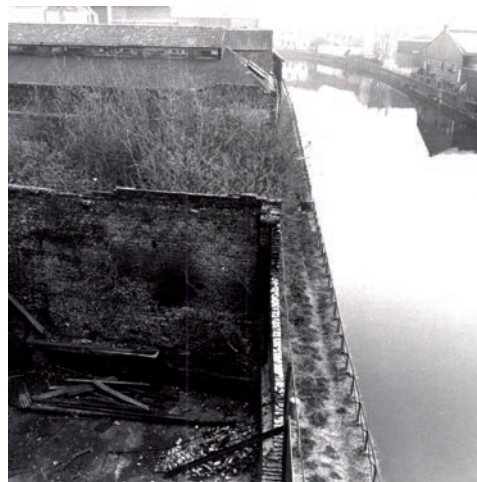
Magazijn voor textielgrondstoffen: Feyerick (nr. 171 en nr. 171 A-D)

- 33 Voorbij de vroegere brouwerij passeren we een zwart spijlenhek met dito poort die een tuin afsluit. Daarachter ligt een parkeerplaats. De hoge muur links (zie foto blz. 68) is wat er overblijft van een groot magazijn dat helemaal doorliep tot aan de Visserij en daar aansloot bij een oorspronkelijke opslagplaats. Jacques Feyerick liet dit magazijn bouwen in 1841 naar een ontwerp van architect Leonard. Het diende voor de opslag van textielgrondstoffen, onder andere gezwingeld vlas, en afgewerkte textielproducten. Zware moerbalken overspannen het magazijn van muur tot muur, ondersteund door twee lange 'scheepsmasten' op natuurstenen grondplaat. Hier en daar zijn de muurgaten voor de muurbalken nog zichtbaar. Eind jaren 70 van de vorige eeuw waren kinderbalken

Helemaal achteraan op de foto: achtergevel en tuin van het woonhuis Dael uit 1908.

Voorgevel met inrijpoort van hetzelfde huis.

*Stapelhuis Feyerick uit
het begin van de
19e eeuw, 1978.*

*Foto: Beeldbank Vlaanderen -
Onroerend erfgoed.*

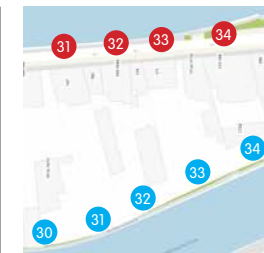

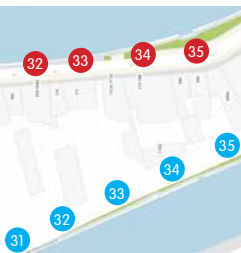
en houten vloeren al voor een groot deel verdwenen, maar stond de volledig lege hoofdconstructie nog overeind. Inmiddels werd ze vervangen door 2 gezinswoningen.

Jacques Jean Feyerick (1794-1848) was een telg uit een zeer actieve Latemse familie van textielindustriëlen. Verscheidene leden ervan hadden ook een passie voor sport. Na 1893 was het magazijn in handen van de sportieve Ferdinand J.E. Feyerick (Gent, 1865-1920), die gehuwd was met gravin Madeleine Du Monceau de Bergendael (Gent, 1867-1921). Hij was een zoon van Nicolas Feyerick (1826-1893), die een bescheiden vlaspinnerij had gesticht in de Sint-Pietersnieuwstraat in Gent. Na het vroegtijdige overlijden van hun vader namen Ferdinand en zijn broers de spinnerij over in 1893.

In 1908 won Ferdinand tijdens de Olympische Zomerspelen een bronzen medaille in het schermen. Tijdens de Wereldtentoonstelling in Gent in 1913 coördineerde hij alle sportmanifestaties, onder andere schermen, tennis, wielrennen en boksen. Na de Eerste Wereldoorlog en het overlijden van Ferdinand kreeg de opslagruimte allerlei nieuwe bestemmingen. Ze diende voor opslag van olie- en zeeproducten in de jaren 60. In de jaren 70 zat er een kolenboer, die nog kolen in zakken aansleepte. Later mochten de scouts over de grote ruimte beschikken om onder meer hun papierophalingen te stockeren.

33 Op Visserij nr. 171 contrasteren vlak naast elkaar een oud en een nieuw gebouw met ertussen een doorgang naar de tuin. Het gebouw rechts van de doorgang was oorspronkelijk een klein stapelhuis aan de Visserij uit het begin van de 19e eeuw. Het werd in 1835 in opdracht van de nieuwe eigenaar, Jacques Feyerick, verbouwd en vergroot in gedeeltelijke 'Rundbogenstil' met rondboogvensters op de eerste verdieping. Na een zware brand in de jaren 70 van de vorige eeuw werd het gerestaureerd. De bovenste verdieping en het door het vuur vernielde zadeldak werden vervangen door een plat dak. Hiervoor werd de huidige tweede en nu bovenste bouwlaag met de rundbogen, ongeveer een halve meter opnieuw opgemetseld met herbruikbare stenen. Van dit bouwkundig erfgoed (sinds 2009)

werden de eerder gedichte muuropeningen op de gelijkvloerse verdieping weer vrijgemaakt. Ook de gedichte rondboogvensters op de huidige bovenverdieping werden opengemaakt.

Het gebouw links van de doorgang, dat een residentieel karakter had, en voorzien was van een mooi ‘Venetiaans venster’ in een rechthoekig spaarveld, was te zeer gehavend en werd begin jaren 80 van de vorige eeuw gesloopt. Het werd in 1995 vervangen door een nieuwbouw in rode baksteen zonder voeg onder een golvend dak. Een groot, in vakken verdeeld, zwart roosvenster, herinnert aan het oorspronkelijke ronde venster. Achteraan heeft het gebouw een boogvormig terras, dat uitkijkt op de tuin. De eigenaars verhuurden de kantoorruimte aan diverse bedrijven, onder andere aan het digibedrijf ‘Code d’Or’.

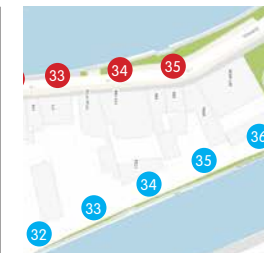
Aan de Achtervisserij een woonhuis (nr. 172A) aan de Visserij residentie Nelson (nr. 172 t/m nr. 198)

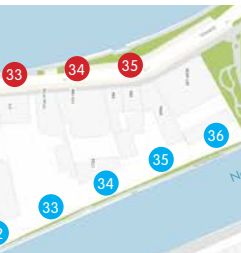
- 34 We wandelen langs een bakstenen muur met geleide klimrozen die een woonhuis verbergt. De houtskeletbouw van de woning staat op een betonnen sokkel. Een grote zonneluifel op de zuidwest kant geeft zo nodig schaduw. Deze privéwoning is omgeven door een fraaie tuin. De achterzijde van dit terrein grenst aan de achterkant van Residentie Nelson. Beide eigendommen worden van elkaar gescheiden door een metalen afsluiting met een automatische schuifpoort.
- 34 Residentie Nelson (nr. 172 t/m nr. 198), een appartementsgebouw van 27 wooneenheden werd in 1968-1969 gebouwd door de firma Amelynckx. Het werd nog opgetrokken in ter plaatse gegoten beton, wat duidelijk te zien is aan de afdruk van het bekistingshout. De appartementen hebben kelders maar geen ondergrondse garage. Er zijn wel wat parkeerplaatsen voor auto's, die net als de fietsen toegang hebben via een automatische poort. Een acht meter hoge muur sluit het complex af van de noorderbuur. Voor 1968 stonden op die plek drie kleine huizen met tuinen. Een ‘watermolen’ (waterpomp) pompte toen geregeld water uit de Nederschelde onder de straat door naar het Visserijkanaal (zie blz. 8). Een elektriciteitscabine (hoogspanning) bleef ter plekke en werd half ondergronds in het appartement ingebouwd. Ze is zelfs te zien vanaf de inkomhal.

Originele nieuwbouw en herbestemming van industrieel erfgoed - Bontinck (nr. 200 en nr. 200A)

- 35 Net voorbij residentie Nelson zien we een originele architecturale aanpak van een oude industrieplek met uitgeleefde hangars, waar sinds 1875 het metaalbedrijf van Camiel Bontinck gevestigd was. De huidige eigenaar, architect van Enplus Architecten, kocht samen met zijn burens in 2003 het perceel, dat bestond uit een woonhuis, drie loodsen en een inrijpoort. De burens betrokken het huis en één loods, de architect de overige twee loodsen en de inrijpoort. Twee loodsen werden afgebroken om een groenzone aan te leggen. Eén loods achteraan uit beton en baksteen met een verhoogde laad- en loskade bleef behouden.

Voor de nieuwbouw werd opgetrokken werd in de achteraan ontstane tuin en in die van de burens een smalle betonnen vijver van 25 meter lengte aangelegd. Die strakke vijver vormt de afscheiding met het

jaagpad van de Achtervisserij, legt een link met de Nederschelde tussen twee kaaimuren en ‘verbindt’ achteraan de twee woningen (nr. 200 en nr. 200A). Omwille van privacy scheidt een hoge muur, begroeid met wilde wingerd, beide tuinen van elkaar.

De oorspronkelijke inrijpoort (nr. 200A) van het metaalbedrijf van Camiel Bontinck werd vervangen door een nieuwbouw, met ruimte voor het architectenkantoor. In dit nieuwe volume lopen de plekken in elkaar over. De groengekleurde glasplaat naast de voordeur vormt een onthaal maar filtert tegelijk het licht. De ruwe betonnen tegels vormen een doorlopende vloer en wand van buiten naar binnen. Het architectenkantoor aan de voorkant biedt vanaf de eerste verdieping uitzicht op het water van de Visserij. Boven de leefruimte op de tweede verdieping zijn de slaapkamers gestapeld als zwarte dozen in en onder het groendak.

- 35** In 1914 besloot Camiel Bontinck om zijn woonhuis aan de Visserij en dat ernaast (nr. 199 en nr. 200) samen te voegen tot één directeurswoning, zoals er meer waren langs de Visserij. De interne schikking

van de panden zou gewijzigd worden en de gevel gemoderniseerd. De goedgekeurde plannen werden niet volledig uitgevoerd, misschien door de moeilijke oorlogsomstandigheden. Enkel Visserij nr. 200 werd effectief verbouwd met een verhoging van één bouwlaag, een modernisering van de gevel en een wijziging van de binnenstructuur. Vandaag is nog te zien dat de sierlijsten van de gevelafwerking die bedoeld waren om door te lopen naar het buurpand abrupt ophouden.

Op dit oude industriële terrein nam Camiel Bontinck-Braem in 1875 de smidse van zijn vader over. Hij ging wonen in het huidige huis nr. 200. Maar hij wou meer. Als constructeur-mecanicien specialiseerde hij zich in de verkoop van zelfgemaakte metalen constructiematerialen voor deuren, ramen, spanten, trappen, steigers enzovoort. Op 22 juni 1876 vroeg en kreeg hij de toelating om in zijn atelier een verticale stoommachine van 2 pk van Gentse makelij (Staelens, 1864) te plaatsen. Ze zou dienen als motor om zijn machines voor metaalbewerking aan te drijven. Om de omwonenden zo weinig mogelijk overlast te bezorgen, liet hij een 10 meter hoge schouw metselen om rook en dampen af te voeren. In 1883 mocht hij zijn stoommachine verlengen van 2,95 meter tot 5,25 meter en de druk verhogen naar vijf ‘atmosfeer’ (1 atmosfeer = 1 033 kg per cm²). Ze mocht echter niet meer in het atelier staan, maar op de binnenplaats, los van alle andere constructies, en er moest minstens 10 centimeter afstand zijn tussen het metselwerk van de vuuroven en de 8 meter hoge scheidingsmuur met de burens. Er moest ook een verbandkist aanwezig zijn voor de eerste verzorging bij brandwonden of andere blessures van arbeiders. In 1888-’89 wilde de ondernemer een afzonderlijke koetsdoornrit vanaf de Visserij naar zijn atelier. Hiervoor werd zijn woning intern verbouwd en werd een bouwlaag toegevoegd.

In 1946 besliste J.A. Bontinck-Simoens, de opvolger van Camiel, om de oude stoommachine en de motor op ruwe olie van zijn voorganger te vervangen door elektromotoren om draaibanken, boor- en schaaftmachines en frezen van energie te voorzien. Behalve in mechanische metaalbewerking (vervaardigen en herstellen van machines), zou hij zich specialiseren in zwaar materieel voor openbare werken zoals verticale stoommachines en stoomhaspels (-windassen) om zware gewichten te hijsen. Verticale stoommachines werden vooral gebruikt om kracht over te brengen via een kruk, bijvoorbeeld om iets aan te drijven. Aan de Achtervisserij lagen een magazijn, de montagehal en het werkhuis. Aan de kant van de Visserij lagen naast elkaar: een magazijn, de inrijpoort en twee huizen.

In 1959 werden de oude gebouwen van voor 1916 afgebroken en vervangen door drie grote 'moderne' loodsen die tot aan de tragel reikten en die meer dan de helft van het terrein besloegen. In de jaren 80 (?) verliet het bedrijf het terrein bij gebrek aan echte expansiemogelijkheden en omdat het niet meer paste in een 'exclusieve' woonomgeving. Herbestemming volgde onder andere door een firma die afvalcontainers verhuurde. Zoals gezegd bleef een van de loodsen behouden en kreeg die een woonfunctie. De andere werden op één muur na gesloopt.

Laatste appartementsblok voor het Visserijpark (nr. 201 t/m nr. 203K)

- 36** Na dit origineel aangepakte terrein komen we voorbij de achterkant van Residentie Xantippe, een bakstenen appartementsgebouw van zeven bouwlagen uit 1997. De sier- en groentetuin van de residentie is afgesloten met groene ruitjesdraad. Die smalle tuin wordt afgesloten door een muur, waarachter zich parkeerplaatsen bevinden. Het gebouw kwam in de plaats van vier gesloopte burgershuizen met tuinen. Het biedt de meeste bewoners uitzicht op de Nierschelde en aan de overkant van het water op het onlangs opgeknapte Hollainhof in de Brusselsepoortstraat, vroeger een cavaleriekazerne.

Visserijpark

- 37** In het Visserijpark met zijn twee grote treurwilgen is een waterorgel van Roberta Gigante geïnstalleerd. Dit kunstwerk bootst het rommelend water uit de 18e eeuw na. Wanneer je op bepaalde stenen stapt, worden sensoren geactiveerd die luchtbellen en kabbelende geluiden in het water van de Nierschelde produceren. De kanaaltjes uit de 18e eeuw verbonden de Nierschelde met de Visserijvaart. Als het water dat erdoor stroomde de watermolens in gang zette, zorgde dat voor een rommelend geluid, vandaar dat de Visserij al snel Rommelwater werd genoemd.

Hier maak je via de Visserij rechtsomkeer en je volgt nu de rode nummers maar in omgekeerde volgorde, te beginnen op blz. 72.

37 Visserijpark met waterorgel op het voorplan.

4. Bouwbedrijf Serck uitgelicht

Tot slot besteden we wat uitgebreider aandacht aan het bouwbedrijf Serck. Het is het oudste bedrijf van de Visserij dat nog altijd bestaat, zij het sinds 2000 in Melle. De onderneming was zeer actief in de eigen buurt en de familie leverde gedurende vele generaties zowel aannemers als architecten. Een van hen woont nog altijd aan de Visserij. Verscheidene leden van de familie waren en zijn zeer geïnteresseerd in de geschiedenis van hun straat en wijk.

De start van het bedrijf

In 1789, de woelige periode van de Franse Revolutie, begon voorvader Jacques Joseph Serck (1747-1798), die vanuit Frankrijk naar Gent was geëmigreerd, als bouwmeester-timmerman een bescheiden bedrijf. Eerst lag het bedrijf aan de noordkant van de Visserij. In 1865 verhuisde Jean Serck (Gent, 1819-1867) het bedrijf naar de plek waar zich nu het architectenbureau van Thomas Serck bevindt (nr. 19).

Enkele jaren later verhuisde de firma onder Alexandre Serck (+ 6-01-1879) naar een terrein voorbij de Lousbergbrug. Achteraan was er een paardenstal met hooizolder. De paardenkar van de aannemer stond in de inrijpoort omdat hij of zijn knechten niet konden wegrijden via de Achtervisserij. Het jaagpad langs de Schelde was te smal voor paard en kar.

In 1884 namen Albinus (1847-1911), die in 1880 huwde met de 28-jarige modiste Stéphanie Van Loo, en Polydor (1852-1929), zonen van Jean Serck, de leiding van het bedrijf over. Op 30 juli 1892 richtten zij ‘ingevolge onderhandse akte’ een echte firma op, die goede zaken deed. Waarschijnlijk lieten zij het bedrijfslogo ontwerpen, dat tot 2005 gebruikt zou worden. Pas in dat jaar werd Serck een nv. Begin 1903 kregen de broers voor dertig jaar de toelating een kalkmagazijn op te richten en er twee stoommachines te installeren. De stoommachines maalden de kalk fijn in een kalkschuur, zodat het stof de buurt niet zou hinderen. Een verluchtungspijp van ruim tien meter hoog en gaten onderaan verzekerden de verluchting van de schuur. Per maand werden er ongeveer 20 000 stukken kalk per schip aangevoerd en vormalen. Het bezwaar van de weduwe de Pélichy (Nieuwen Bosstraat nr. 7), die stof en ontploffingsgevaar vreesde, kon de toelating niet tegenhouden.

Bouwbedrijf in de plaats van katoenfabrieken geteisterd door brand

Kort voor de Eerste Wereldoorlog verhuisden de broers Serck hun firma naar de huidige Visserij nr. 161. Dit grote terrein met nieuwbouw werd daarvoor ingenomen door katoenfabrieken. In 1860 werd aan de Achtervisserij de ommuurde katoenspinnerij van François Gheldolf opgericht, die tot 1894 in werking zou blijven.

Vlakbij stond de katoenspinnerij van de rijke industrieel J. Vanheeuverswijn. Die liet er in 1852 twee stoommachines plaatsen van 2 atmosfeer¹. In 1857 werd hij ook eigenaar van de stoomkorenmolen. In 1870 kwam er een derde stoommachine bij, deze keer van 4 ‘atmosfeer’. In 1881 kreeg hij van de Provinciale Deputatie de toelating om de druk van de drie stoommachines te verhogen tot vijf atmosfeer. Zoals bepaald in het reglement op de stoommachines, stonden de machines gescheiden van de productiehal opgesteld. Vijftig jaar geleden stonden nog delen van de machinezalen overeind.

Visserij nr. 106 met op de achtergrond het Klein Begijnhof
Beeldbank Vlaanderen - Onroerend erfgoed.

Op 22 november 1891 brak er een felle brand uit op de tweede verdieping van de fabriek, die ondertussen geleid werd door zoon Franciscus Vanheeuverswijn. De katoenspinnerij telde toen drie bouwlagen en was ongeveer twintig meter hoog. Werkende arbeiders sloegen ruiten stuk en riepen om hulp. Op dat ogenblik was er gelukkig maar een 50-tal arbeiders aan de slag, in tegenstelling tot de gebruikelijke 250. Eén man en twee vrouwen konden met de grootste moeite via brandladders gered worden. De brandweerlui konden de huizen in de omgeving vrijwaren, maar sommige liepen toch schade op door roet en water. Na de bluswerken bleven er maar drie zwartgeblakerde muren overeind.

¹ Eén atmosfeer, een verouderde term, is de gemiddelde luchtdruk op zeeniveau, vastgelegd op 760 mm Hg per cm². Nu gebruikt men de term hectopascal (hPa), kortweg pascal. Eén atmosfeer = 1,01325 Pa.

In juni 1893 werd er op de binnenplaats van de vernielde fabriek allerlei resterend materiaal, onder andere een complete smidse, publiek verkocht. Korte tijd later kwam de heropgebouwde spinnerij in handen van Georges Alain en Ramet en Cie. Lang duurde dit niet, want in 1898 werd de textielfabriek overgenomen door de grotere firma L. en F. Motte, genoemd naar twee broers uit Tourcoing. Op 24 november kort na vijf uur in de morgen ontstond er brand in de fabriek. De toegesnelde brandweertjes hadden het vuur bijna gedoofd, toen het plots met felle kracht opnieuw oplaaide. In enkele minuten tijd stond het hele bedrijf in lichterlaaie. Verscheidene omringende huizen werden bedreigd en hun bewoners sleepten in allerijl meubilair naar buiten, geholpen door toegesnelde kijklustigen. Rond zeven uur stortte het dak volledig in, wat een monstrueus vuurwerk veroorzaakte. De ordediensten sloten de straat af om een volkstoeloop te stoppen. Aan de andere kant van het water hadden zich ondertussen een paar duizend toeschouwers verzameld, zodat de opstopping er compleet was. Een jonge arbeider liet het leven in de brand en een brandweerman raakte ernstig gewond na een val. Pas rond negen uur was het vuur bedwongen en de brandweer verliet om 10.30 uur de Visserij. Van het bedrijf bleven alleen zwarte muren over.

Van textiel naar bouwmaterialen

Rond 1911 kochten de broers Serck het terrein en wat er nog restte van de katoenfabrieken. Nog bruikbare muurgedeelten werden in een nieuwbouw geïntegreerd. Op die manier ontstonden werkplaatsen en typische magazijnen voor hout- en bouwmaterialen met opgewerkte gevels van één tot drie bouwlagen en voorzien van plankenbeschot, hoofdzakelijk daterend van 1912-1914. Ondertussen had het bouwbedrijf A. en P. Serck in oktober 1913 ook nog enkele aangrenzende grote gebouwen met bijbehorende woning kunnen kopen, die gediend hadden als bevoorradingsmagazijnen voor het leger. De hoofdgebouwen, die ruim 800 m² besloegen, telden vier bouwlagen met stevige zolderingen, en waren uitgerust met een goederenlift die uitgaaf op het water. Het hele terrein met een totale oppervlakte van ruim 1 400 m², werd nog tot eind 1913 verhuurd aan de Belgische Staat.

Albinus Serck, overleden op 30 december 1911, was nog een typische aannemer-bouwmeester, die samen met zijn broer Polydor, het bedrijf tijdens de belle époque

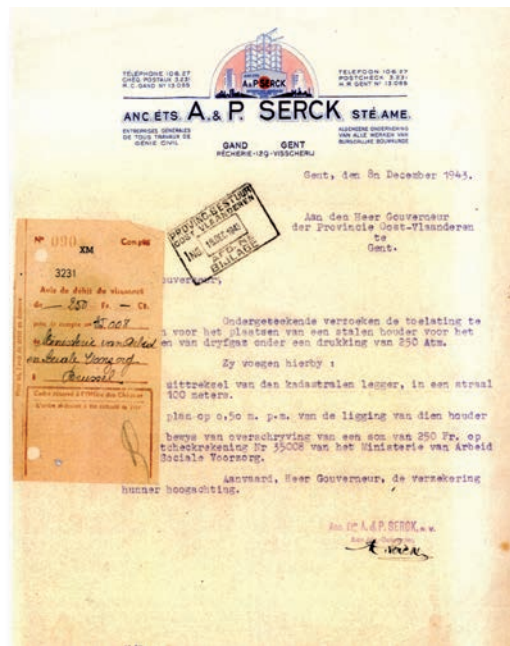
tot grote bloei had gebracht. De aanloop naar de Wereldtentoonstelling in Gent van 1913 bracht gouden tijden voor het bouwbedrijf, want de stad telde toen veel werven. Maurice (1885-1951), een van de zonen van Albinus, leidde het bedrijf na de oorlog. Het bouwbedrijf werkte mee aan de naoorlogse wederopbouw tot in Ieper toe. De bouwfirma kreeg heel wat opdrachten van de middenstand, de gegoede burgerij en ook van grootindustriëlen, bijvoorbeeld van La Société La Lys met haar enorme fabriek aan de Groene Wandeling. De bouwmaterialen werden via het water naar het bouwbedrijf gebracht, vanwaar ze verdeeld werden over de verschillende werven, die voor 1914 al aan honderden arbeiders werk verschaften.

Vrachtwagens

Voor de Eerste Wereldoorlog gebeurde het vervoer van de bouwmaterialen met stookkarren en met paard en kar. De inzet van een voerman en een paard gedurende 1 dag kostte net voor de oorlog 10 Belgische frank. Een grondwerker verdiende toen ongeveer 0,40 frank per uur. Na de oorlog werden de oude vervoermiddelen systematisch vervangen door vrachtwagens, die benzine nodig hadden. In 1925 plaatste de Brusselse firma B. Plantin s.a., die werkte voor Purfina (vanaf 1923 een filiaal van het Belgische Petrofina) op het bedrijfsterrein een ondergrondse metalen opslagtank voor 2 000 liter benzine in een waterdichte gemetselde citerne. De opslagplek lag onder een glazen afdak. Op een overdekte binnenplaats werd er ook een garage gebouwd voor twee auto's.

Factuur van Serck tijdens de Tweede Wereldoorlog.

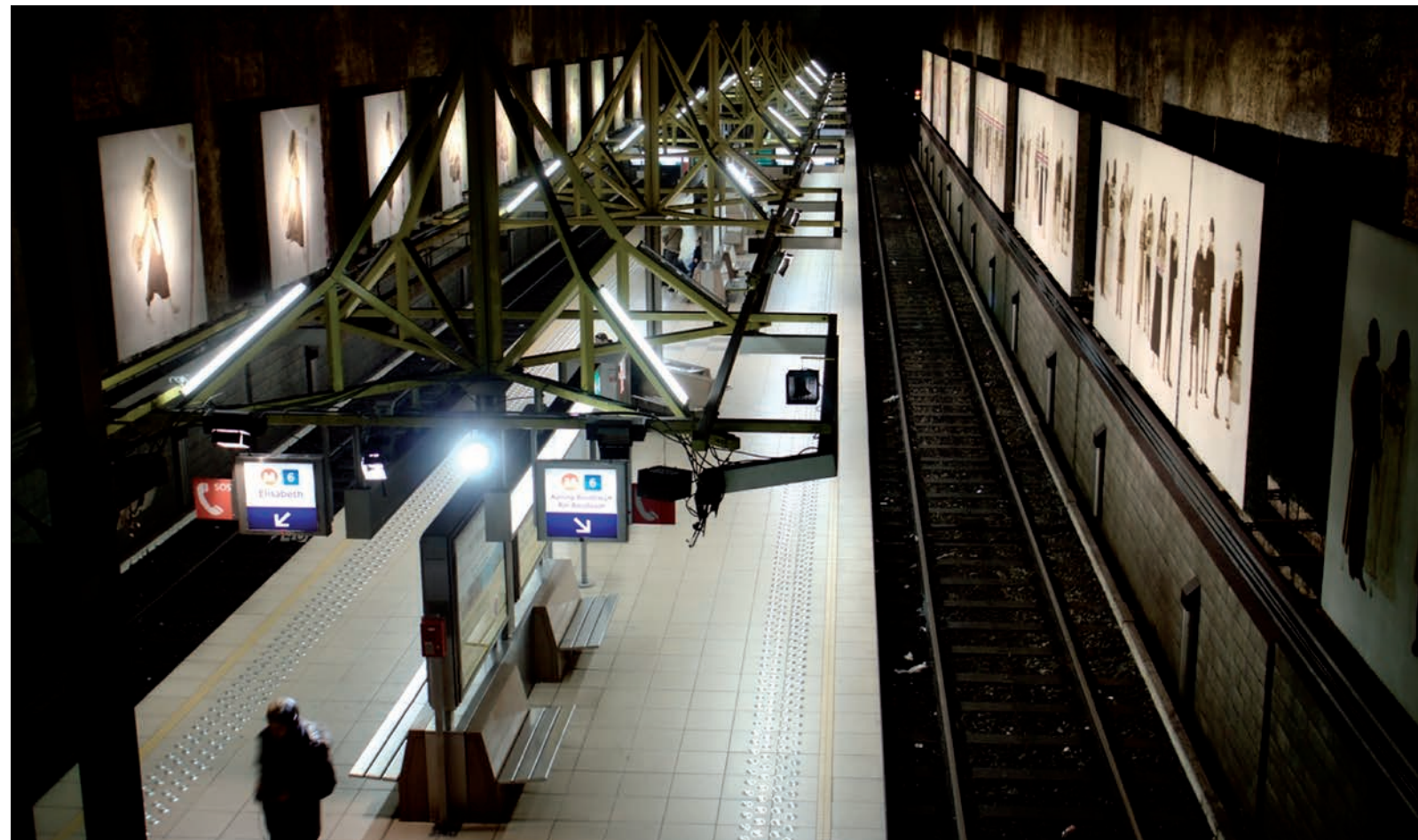

Het bouwbedrijf floreert

Door de architectuurwet van 20 februari 1939 werden de beroepen van aannemer en van architect duidelijk opgesplitst. Robert en Edmond Serck, inmiddels zesde generatie, kozen resoluut voor het bouwbedrijf en lieten hun activiteiten als architect of bouwmeester vallen. Op 19 december 1936 richtten zij de Société anonyme Ancien Etablissements A. en P. Serck op, die veel opdrachten kreeg voor nieuwbouw en verbouwingen in de textielindustrie en voor de bouw van herenhuizen en betere arbeiderswoningen.

Faillissement tijdens Tweede Wereldoorlog

In de loop van de Tweede Wereldoorlog vielen de bouwactiviteiten bijna volledig stil, vooral door gebrek aan bouwmaterialen. Begin 1944 werd er achter de garage een persgastank geplaatst om de stalen gasflessen van de firmawagens te vullen. De tank werd gevuld door een tankwagen. Om te vermijden dat ze voor de bezetter

In 1985 ontwierpen Raoul Servais en Pierre Vlerick een kunstwerk voor het metrostation Houba-Brugmann. Het werd vervaardigd in de gebouwen van Serck.

zouden moeten werken, hield Maurice de arbeiders zo lang mogelijk aan het werk, wat mee leidde tot het faillissement.

Uitbreiding met andere bedrijfstakken

Na de oorlog namen Pierre en Simon een herstart met een tiental arbeiders om geleidelijk weer te groeien. Vanaf de jaren 60 kende de bouwonderneming zelfs een forse groei, die leidde tot vernieuwing en uitbreiding op het bedrijfsterrein aan de Visserij/Achtervisserij. In 1970 werden de bestaande voorzieningen uitgebreid met een schrijnwerkerij, een atelier voor metaalbewerking, een smidse, een luchtcompressor, toestellen aangedreven door elektromotoren, een extra garage voor drie auto's, een extra ondergrondse tank voor 2 000 liter benzine en een voor 2 000 liter diesel en een houtstapel van 30 m². De schrijnwerkerij lag aan de Achtervisserij omdat het bluswater dan vlakbij was. De bouwfirma stelde toen ongeveer zestig arbeiders tewerk, van wie er zeven op het terrein aan de Visserij werkten. De rest was aan de slag op de bouwerven. Aan de kant van de Visserij lagen de conciërgewoning, de spreekplaatsen, de kantoren en de refter.

Twee zonen van Robert waren toen de steunpilaren van de onderneming, terwijl een andere zoon architect werd. Zo kwam ook de architectentak (tot op vandaag) weer in de familie. Met Alain en Etienne was het bedrijf nog voor de eeuwwisseling aan de negende generatie bedrijfsvoerders toe. Kort na 2000, dus kort na de verhuizing, traden zij af en werd Gino Breynne, al eerder bij de zaak betrokken, gedelegeerd bestuurder. Sinds 2005 is de naam ingekort tot Algemeen Bouwbedrijf Serck, gevestigd in Melle.

Een kunstwerk voor de Brusselse metro

In 1985 ontwierpen Raoul Servais en Pierre Vlerick een kunstwerk voor het metrostation Houba-Brugmann. Het is de vrucht van de geslaagde samenwerking tussen twee totaal verschillende sterke artistieke persoonlijkheden. Het kunstwerk is afgeleid van een 35 mm-film. Op een van de wanden stellen vijftien “fotogrammen” de ontleding van een huppelende vrouw voor. Er recht tegenover stellen zeven triptieken een andere kinetische interpretatie voor. Onder de twee reeksen schilderijen loopt een metalen fries die de optische klankband van een cinemafilm weergeeft. Het kunstwerk is niet alleen indrukwekkend door zijn afmetingen van de vijftien panelen van 9 m², maar ook door het rijk-metaforisch thema waarbij filmische en schilderkunstige technieken en kwaliteiten gecombineerd werden en op een verantwoorde manier verbonden zijn met de sociale en humanitaire boodschap. Het kunstwerk staat op die manier in verband met het nabijgelegen Brugmann-ziekenhuis.

Hier zien we de woning Serck met ernaast de kantoren van Serck. Hiervoor staat een vrachtwagen geparkeerd met panelen bestemd voor de metro in Brussel. De panelen werden beschilderd in een van de werkplaatsen Serck. Uiterst links staat Raoul Servais en naast hem de kunstschilder Pierre Vlerick. 1985. (Met dank aan Etienne Desmet)

Colofon

Uitgever:	Buren van de Abdij vzw, Gent
Auteur:	Marc Hanson
Redactie:	Lieve Blancquaert, Divine Crappé, Eddy De Geest, Gerda Serbruyns, hilde Ureel
Eindredactie:	Ann Vantournhout
Concept boek:	hilde Ureel
Coördinatie:	Divine Crappé
Fotografie:	Eddy De Geest, Pierre Van Uffelen
Grafische vormgeving:	Pierre Van Uffelen
Druk en bindwerk:	Mirto Print, division of Graphius, Gent
Bibliografie:	www.burenvandeabdij.be/publ-visserij-wandelgids-bibliografie/
ISBN:	9789081414647
Wettelijk depotnummer:	D/2022/12339/01
Verantwoordelijke uitgever:	Buren van de Abdij vzw, Gent
Copyright © Buren van de Abdij vzw 2022	

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar worden gemaakt door middel van druk, fotokopie, geluidsband, elektronisch of op welke wijze dan ook, zonder schriftelijke toestemming van de uitgever.

Leeswijzer wandeling

De wandeling is opgesplitst in 2 delen:

Deel 1: van de Van Eyckbrug tot aan de Nieuwebosbrug.

Deel 2: van de Nieuwebosbrug tot aan het Visserijparkje.

Je kan de wandeling volgen op de kaarten in het boek. Daarop zie je een aantal genummerde stopplaatsen: rode en blauwe cirkeltjes. De blauwe cirkeltjes verwijzen naar stopplaatsen aan de Achtervisserij en de rode cirkeltjes naar de stopplaatsen aan de Visserij. Gelijke nummers horen bij hetzelfde onderwerp.

De wandeling start aan de achterkant van de Visserij, dus aan het eerste blauwe cirkeltje **1**. Ben je aan het Visserijpark gekomen dan ben je halfweg. Je kan dan vanaf hier langs de Visserij terugwandelen naar de startplaats en de rode cirkeltjes volgen, maar in omgekeerde volgorde, van **35** tot **2**. Je leest van dan af de gids als het ware achterstevoren.

Veel wandelplezier!

9 789081 414647 >